

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

14281

Autograph of Napoleon

891.99

4-54

1907

19 NOV 2011

14281

24922

Ըջն հր
Ձև. թ. 14.1.334

ՄԻՀՐԱՆ ԳԶԻՐԵԱՆՑ
(Սերաստիացի)

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(ԱՆԲԱՄՑ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ)

ԶԱՅՆ ԱՐԴԱՐ

Հայաստանի անուն բաղբր,
Դրութիւնք խիստ լոյի,
Կողարուեցանք, կտորուեցանք,
Աւսոյ, անխոս անտեղի:

Ե Ր Ե Ի Ս Ե Ն
Տպարան ԼՈՅՍ Արշակ Յակոբեանց եւ Որդ.
1907 թ.

Արմ.

01 JAN 1909

3-2492a

ՊԻՆՏՐՈՆ ԳՉՈՐԵՐՆՑ (Անթուարխոսի)

891.99

Գ-54

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԲԱՂԴ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ

Հեղինակը կամ ողջ չորս միլիոն
Բաժանուկ ենք Պարիս, Փնիկ և Լոնդոն
Միակ եւ չեմ հայոց մէջը նկատող
Որ միշտ հայն է հայոց տուները քան-
զող:

Ե Ր Ե Ի Ա Ն

ՏՊԱՐԱՆ „ԼՈՅՍ“ ԱՐԶ. ՅԱԿՈՎԹԵԱՆՑ ԵՒ ՈՐԻԻՔ.

1907 թ.

1825

ԱՆԻՐԱԽ ԲԱՂԴ

Ո՛վ բազդ անիրաւ ինչու քո այդպէս
 Անիւրդ դարձաւ հայոց հակառակ,
 Վրէժըդ լուծիր մեզանից պէս պէս
 Թողով մեզ վեց դար քո գերութեան տակ:
 Մի չէ, հարիւր չէ, վեց հարիւր տարին,
 Ականջ դրինք քո տխուր քնարին
 Հայերուս բազդին շունեցար դադար
 Անտէր գլխոցը վարկիր քարէ քար:
 Քո մասին շատեր միշտ տալով բողբոջ
 Հաշտութիւն շառաւ քեզանից ոչ ոք.
 Ահա թշուառս քեզ կտամ գանգատ
 Հայոց խեղճ ազգին դու ըրէ ազատ:
 Մինչև երբ այսպէս քեզմով մուրրուի
 Անգութ թշնամեաց զէնքով գլորուի
 Մաճիճը հաստատ բռնելովդ ժիր
 Հայրենեաց վառքը տակ վերայ ըրիր:
 Մեզ պարզեցիր այսպէս սև օրեր,
 Ընկեր ման կուգանք օտար երկիրներ,
 Մեզ նման անբազդ մեզ նման թշուառ
 Զկայ էլ ոչ մի ազգի մէջ շուար:
 Պակաս չէ մեզնից ամէն մի փորձանք
 Վայելցիր մեզ այսպէս դառն կեանք
 Նախ հայն էր գլուխ, աշխարհի էջը,
 Այժմս կ'ծաղրեն ազգերու մէջը:

Միայն Հայոց դէմ եզար անիրաւ,
 Որ դու չես կամիր համարելու բաւ.
 Ամբողջ ազգութեան դու տալով պարծանք,
 Որք հային կըտաս վերջին հալածանք:
 Քո շնորհիւդ է, հայը կը վախնայ,
 Որ կը կոտորեն խեղճին անխնայ.
 Մինչևի վեց դար ան զու սխալալ,
 Հայոց բազդին դէմ եզար բ'ոճակալ:
 Դու ես անիրաւ մեր բուն պատճառը.
 Որ մեր ոտաց տակ դրիր աճառը
 Կարող եմ ասել քեզի ապերախտ
 Որ հայոց թողիր այսպէս մի անբազտ
 Արի հաշտ եղիր, հայոց քիչ թոյլ տուր
 Հայն էլ իւր ձեռաց առնէ սուր ու թուր:

ԳՆՐԵՐ ԸՆՑԵԼ Է

Դարեր անցել է, դեռ պիտ անցկանան,
 Մինչև որ հայը լինի միաբան.
 Զը գիտեմ ինչու մեր թըշուառ հայը,
 Սիրել չէ ուզում, ծննդավայրը:
 Օտարի լուծը քաղցր, թուում ես.
 Ինչո՞ւ, դու, հերոս, դուր տեղ կուում ես:

Մենք այդ սուրբ յոյսը ումից սպասենք,
Թէ որ միմեանց սիրել չը գիտենք.
Մի գուցէ Աստուած լինի օգնական,
Գարձեալ պաշտել չենք դրօշ հայկական:

Օտարի լուծը քաղձը թլոււմ ես.
Ինչո՞ւ, դու, հերոսս գուր տեղ կուուում ես:

Տես հայ կօմիտէն դառաւ անձանօթ,
Իսկ մենք մնացինք լոկ հացի կարօտ.
Ումից փնտրեմ մի արդարութիւն,
Կամ ով պիտի տայ ինձ վկայութիւն:

Օտարի լուծը քաղցը թլոււմ ես.
Ինչո՞ւ, դու, հերոսս գուր տեղ կուուում ես:

Միայն նեղ ժամուն մեզ են ստածում,
Այսօր որ խաղաղ տեսէք հալածում.
Լքսէք կօմիտէք ո՞վ քաջ խմբապետք,
Այսու հետ զինուոր ձեզ ինչո՞ւ է պէտք:

Օտարի լուծը քաղցը թլոււմ ես.
Ինչո՞ւ, դու հերոսս գուր տեղ կուուում ես:

Արեան ձայները ձեզ բաւական է,
Ժողովրդի մօտ հաւանական է.
Էլ ինչ պէտք է մեզ փառք ու պարծանքը,
Կամ հայաստանի մեծ հալածանքը:

Օտարի լուծը քաղցը թլոււմ ես.
Ինչո՞ւ, դու հերոսս գուր տեղ կուուում ես:

Ն Ի Է Բ Ա Ն Գ Ի Ը Ն Ի Կ Ի Ն

Ա՛խ, իմ սև բազդերըս, իմ սև օրերըս, չեմ գիտեր որ,
արդեօք ումին ծառայեմ,
Թէպէտ գուրկ մնացի իմ հայրենիքէս, դարձեալ անգամ
պէտք է հաւատք ընծայեմ.
Չարշաղանք, կաղախան, տաժանակիր բանտ. իմ աչքերուս
երբէք մի բան չ'երևում.
Ա՛խ, իմ խեղճ ծնողքըս, վե՛հ հայրենիքըս գօր ու գիշեր
երազուսն է երևում:

Արդե՞ք, տեսնելու չեմ մի արդարութիւն, որ միշտ շա-
րունակեմ իմ դատով վարելիմ.
Պահանջ գընեմ հայրենեացըս հարցերը, մըտերիմ ընկերօք
և հաւատարիմ.
Ի՛նչ կարիք, քանի կայ մեծ մեծ կաշառքներ, փառասի-
րութիւններ և զաւաճաններ,
Ո՛հ, իմ բազդըս ինձ չը ներեց վայելել բազմատեսակ պար-
գեւ շքանշաններ:

Որպէս ինձ նման, շատ ցաւերու մէջ տեղ, այրած, վառ-
ւած, նպատակից զըրկւած.
Կրելով միշտ ազգի հոգս ու ցաւերը նոցա սրտին մէջտեղ
խոցերով լեցւած.
Մարտիրոսաց թող սուրբ լինի գերեզման գոնէ մի անգա-
մից զօհեցաւ գնաց
Մենք ուխտելով ուխտած էինք միշտ անգամ որ պիտ
կուենք վրէժխընդիր թշնամեաց:

Հարիւր հազարներով անթիւ հերոսներ զոհուեցաւ քո
 ձեռամբ անտեղի ազգասիրութեան.
 Այսօր էլ հայ ազգը ճիւղ ճիւղ բաժանւած չէ կարող դի-
 մելու վրէժխնդրութեան.
 Բազդաւոր ես Համիտ Սուլթան քո գործքով, քնարները
 եղանակով ամեցիր.
 Մեր անշնորք նախանձ անմիութեամբ առիւծասիրտ հայ
 քաջերուն մարտեցիր:

Ուրեմն ինձ ինչ պէտք ծնողք, գերդաստան, հայրենեաց
 հարցերի մէջ տեղ լինելու.
 Քանի որ իմ ուժըս քեզի չի հասնիր, ինձ ինչ պիտոյ
 սուլթան քեզի դիմելու.
 Գործէ գիտցածիս պէս ինչպէս որ կուզես որ գործեցիր
 այսքան տարիէ ի վեր,
 Ձեռք քաշել եմ ծնողք և թէ հայրենեաց թէկուզ էլ որ
 լինիս իբրև հայակեր:

Ինձ ինչ պէտք էր Սասնոյ սարից վար իջնել, ո՞հ դի-
 մելու եղբայրական օգնութեան,
 Այսօր էլ իմ ձայնըս ոչ որ չը լսել որ հառաչում եմ միշտ
 դէպի միութեան.
 Թէ որ ունենայի իմ ցաւից լրտող և հայրենեաց մասին
 հաւատք ընծայող
 Միթէ չէի կարող փոխարէնը ես թըշնամեաց մեծամեծ
 վրէժներ լուծող:

Բաւարար եղէք ինձ ազգ իմ հարազատ, որքան ծանր
 թուում է ինձ համբերել,

Այժմ ինչ վայ, տամ այս իմ ճընշւած գլխուս որ կարող
 սուլթանի արարքին լրտել.
 Թըշնամ հայրենիքիս սիրով մինչ տանջւիմ ամէն միջոց
 քաղքէ քաղաք սարէ սար,
 Ա՛խ, իմ ջերմեռանդ սիրտըս դարձաւ սառնաման ինչպէս
 երգեմ սոխակի հետ հաւասար:

Երանի թէ մինչ վերջին շունչ ինքնակամք, անվհեւ
 կուէինք անկախ և անվախ.
 Չը թափառէինք մենք այսպէս օտարում հարազատ ընկեր-
 քով շատէլինք անխ, անխ...:

Ա Հ Ա Ջ Ա Ր Գ Ն Ի

Ահա գարթնի խորին բընէս,
 Սուրբս ձեռիս ընկայ դաշտ.
 Ինձ խաբելով հանիք տընէս,
 Եղաք վախկոտ հոգեպաշտ:

Դէպ հայեցայ իմ հայրենեաց,
 Թըշնամիք ինձ պաշարած.
 Տեսի աչօք ես եղայ լաց,
 Խեղճուկ հային շուարած:

Երանի թէ չը զարթնէի,
 Անուշ քնէս զարուց զար.
 Գոնէ ես էլ չըտեսնէյի,
 Նախանձ հայերին վատ թար:

Մինը շնչակ, միւսը Գաշնակ,
 Եւ մին էլ Արմենական.
 Կորուցեր ենք մենք միշտ այսպէս,
 Սուրբ զբրօշը հայկական:

Մինը գործող, միւսը ատող,
 Լարւելով նախանձութեան.
 Առանձ գործքով շատ սպասող,
 Յոյս զբրած ազատութեան:

ԱՎԱՆՁ ԱՐԷՔ

Ականջ արէք ով եղբայրներ,
 Ո՛ւր է մեր ապաստանը.
 Օտարութեան հացն՝ ու ջուրերը,
 Մոռցուց մեր հայաստանը:

Քէն ու նախանձ հայաստանից,
 Մինչև երբ պիտի կրենք.
 Մեր անտանելի ցաւերից,
 Ասէք մինչ երբ պիտ լրուենք:

Հասել է մահւան ժամերնիս,
 Մենք կամեցանք մոռացած.
 Թողած ենք մեր հայրենիքնիս,
 Կրուոյ դաշտից հեռացած:

Եկէք կապենք սէր միութիւն,
 Գնանք պատերազմի դաշտ.
 Թող մեզ չը տիրէ լուսթիւն,
 Լինինք մեր եղբարց հետ հաշտ:

Առեր ենք մեր զբլուխները,
 Օտարէ օտար փախած.
 Հերոսաց պարզութենները,
 Թշնամեաց առջև թողած:

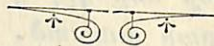
Ամեն տանջանք հալածանքը,
 Պանտխտութեամբ տիրած ենք.
 Ո՛ւր է եղբայրք մեր պարծանքը,
 Որ քաջ Հայկայ զաւակ ենք:

ՀԱՅՈՑ ԳԱՐՈՒՆ

Մինչ երբ գաս ու երթաս հայոց սև դարուն,
 Տարաբաղղ հայ ազգին մի լուր չը բերած.
 Ամեն տարի քեզմով կիմանանք կորուն,
 Դարձեալ հայ աշխարհը արիւնով ներկուած:

Ոչ գալըտ պիտոյ, է ոչ էլ գնալըտ,
 Թող միշտ օտարք քեզմով լինին զարգացած.
 Խաբուսիկ յոյսերով մեզ դուռ բանալըտ,
 Հայ հերոսը չը մնար յուսահատուած:

Կուգայ հայոց զարուն և կը կանաչէ,
 Այն արեան դաշտ ու ձոր պիտ լինի ծաղկած.
 Այդ քո անգըթութիւն դու լաւ ճանաչէ,
 Այս յոյսովըս ես պիտ կըռուեմ անկասկած:

ՈՎ ՀՆՉԱԿ, ԳՐՈՅԿ

Ով հնչակ զրօշակ եղբարք արմենեան
 Ժողովուրդնուզ վերայ մի քիչ գլթացէք
 Մինչևի երբ այսպէս դուք մնաք բաժան
 Ի սիրոյ Աստուծոյ եկէք միացէք:

Ազգութիւնը ձեզմով թող ուրախանայ
 Միմեանց դէմ իզուր թող չգրգուռի
 Բաւ է արցունք թափէ որպէս երեխայ
 Ի սիրոյ Աստուծոյ եկէք միացէք:

Ձեր քաջ հերոսապետ Անդրանիկը,
 Թող նոր հոգի առնու ձեր միութենէն,
 Որպէս քաջ Վարդան, առէք ձեր զինքը,
 Ի սիրոյ Աստուծոյ եկէք միացէք:

Հայաստանը դարձաւ մեր դէմ արեան ծով,
 Խռովութիւնը միշտ մեզնից պակաս չէ,
 Արիք քայլ առնենք եղբարք մի գծով,
 Ի սիրոյ Աստուծոյ եկէք միացէք:

Անին աւերակ մեր աչքի առաջ,
 Սուրբ էջմիածնայ հիմնէլ կը բակենք,
 Եղբայր իւր եղբօր դէմ ով զբյռէ քաջ,
 Ի սիրոյ Աստուծոյ եկէք միացէք:

Մասմ ռուսաստան մասմ էլ պարսկաստան,
 Եղած ենք ցիր ու ցան միթէ քիչ ցաւ է,
 Արիւնաթաթախ տաճկահայաստան,
 Ի սիրոյ Աստուծոյ հոգւով միացէք:

Եղբարք հայ կաթոլիկ և բողոքական,
 Բաւ է որ քէն պահէք դուք այսքան տարի,
 Բարձրացուցէք ձեր զրօշը հայկական,
 Ի սիրոյ Աստուծոյ եկէք միացէք:

Ձերդ միութենէն անյաղթ թշնամին,
 Պիտ յաղթուի Հայկէն ինչպէս որ Բէլը,
 Կուզարկէ իւր հաշտութեանը խնամին,
 Ի սիրոյ Աստուծոյ եկէք միացէք:

Միացէք եղբարք սիրով միացէք,
 Ամենայն լոյս միութենէ կը ծագի,
 Մեր վրկութիւն սա է լաւ հաւատացէք,
 Ի սիրոյ Աստուծոյ եկէք միացէք:

Ազգային մէջ ունինք զանազան թերթեր,
 Ամէն թերթ իւր համար ունի ծրագիր,
 Թերթով չենք գրաւեր թշնամեաց բերդեր,
 Ի սիրոյ Աստուծոյ եկէք միացէք:

Մին մշակ մին նոր-դար և մին արշալոյս,
 Արմենեայ և այլն միմեանց ներհակ,
 Չեմ գիտեր մենք ումիդ վերայ զնենք յոյս,
 Ի սիրոյ Աստուծոյ եկէք միացէք:

Գրիգոր Լուսաւորչայ հովուապետներ,
 Հայոց ողբ ու լացը միթէ չէք լքէք,
 Գուք էլ եղաք ամէն միտ միապետներ,
 Տնաւերներ գոնէ մի բիշ օգնեցէք:

Բաւական է պաշտէք այլ և այլ սրբեր,
 Պաշտելու էք անա ձեզ ազգ և կրօն,
 Չեզի եմ ասում ի՞նչ թշուառ սրտեր,
 Ի սիրոյ Աստուծոյ եկէք միացէք:

Պանդուխտ եղբայրներ հայրենեաց սիրուն,
 Չէք բարեհաճելու ձեռաց զէնք առնել,
 Մտէք օգնելու չէք հայ հերոսներուն,
 Ի սիրոյ Աստուծոյ եկէք միացէք:

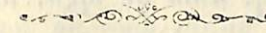
Փոքրիկ խմբերը բանակ կազմեցէք,
 Թող հայը շքմեայ այսպէս թափառուած,
 Ծերունի հայրիկին ուրախացուցէք,
 Ի սիրոյ Աստուծոյ եկէք միացէք:

ԸՆԿԱԾ ԱՐԵԱՆ ԺՈՎ

Ընկած հայաստանի արեան ծովու մէջ,
 Անօգնական ազատութիւն փնտռում,
 Սար ձոր ոտքի առած կնեմ ել և էջ,
 Ներհակ եղբայրներըս ինչու են լուռ:

Խաբուսիկ յոյսերը, խաբուսիկ երաց,
 Փչացուց իմ անգին օրն և տարիք,
 Մինչ զէնք շառի ձեռքս զուրս չելայ վաւ,
 Չհեռացաւ ինձնից թշնամուոյ շարիք:

Թող մնամ առանձին արեաց մէջ ընկած,
 Մինչև ներհակ եղբայրներուս հաշտութեան,
 Հայկ, Արամ, քաջ Վարդան հոս են ընկղմած,
 Մին էլ ես թող լինիմ բարեպաշտութեան:

ԽԵՂԾ ՀԱՅ ԲԱՅ ԵՐԱ

Խեղճ հայ բաց արա խուլ ականջներդ,
 Լսիր ետևիցըդ ինչէր ասում են,
 Չեռք առ քո հայրենի սուրբ պահանջներդ,
 Չես լսէր որ օտարք քեզ բանբասում են:

Քո օրօրօցովըտ քո հարևանը,
Ուզեց ու գարթնեցուց քեզ խորին քնեզ,
Թէ չես ուզեր բիծ գայ ազգիտ անուանը
Առ քո զէնքը ձեռիդ դուրս ելիր տնէդ:

Թէ որ ունիս դու մարդկային բնութիւն,
Չես լինիր քո թշնամեացըդ հպատակ,
Ելիր քո անձն, առ ամէն բռնութիւն,
Եթէ ունիս ազատութեան նպատակ:

ՓՈԹՈՐԻԿ ԴԱՆ...

Այս ինչ կրակ, այս ինչ քամի, այս ինչպէս ձիւն ու անձրև,
Արդեօք մի օր պիտի լինի որ տեսնեմ լոյս ու արև,
Փոթորիկ ու մառախուղով երկինքըս է ամպամած,
Գահըս փառքըս ու պատիւըս ովկեանն է ընկըզմած:

Թոն մի կողքից, քէն մի կողքից, ռան մի կողքից, մին էլ պէն,
Ընկել եմ սրանց թակարդը ինչպէս ելնեմ վիրապէն,
Թողիք թոն, քէն, թող, ռան ու պէն, մեր հոն այրն էլ ինձ
ներհակ:

Դան ինչ ընէ այս բոլորին գլխուս մտնին ճախարակ:

Հօն ու այրն էլ մեզաւոր չէ, անի, ինչ ասեմ մեր կէնին,
Նախանձ գիմն էլ մեզ հալածեց շնորհակալ եմ բէնին,
Այս իմ ցաւիս տուր մի դարման ով մեր երկնաւոր Աստուած,
Լոյս աչերով մի տեսանեմ սոցա ձեռքից ազատուած:

ՓՈՓՈՒԳ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ

Փափագ ու եռանդըս մնաց սրտիս մէջ,
Նպատակս էր քեզ զիմելու հայաստան,
Միրոյդ հրոյ բոցը սրտումըս անչէջ,
Մինչև երբ պիտ մնայ անուշ հայաստան:

Գորտում եմ սահմաններդ շղթայուած,
Չեմ կարող գտնելու դուռըդ հայաստան,
Հողըդ ջուրըդ հայոց արեամբ շաղախուած,
Տեսարանիդ ներկայանալ ապաստան:

Արտասուելով խեղճիս սահմանըդ թողիր,
Նպատակիս շարժանացայ հայաստան,
Փափագ ու եռանդըս պիտ դառնայ մոխիր,
Ժամ ու վայրկեան անի գոչելով հայաստան:

Սոխակներդ կորսան այլոց բուրաստան,
Եզոաւները քեզ վայլեցին հայաստան,
Ոչ յունաստան մնաց և ոչ վրաստան,
Դայլայլում ենք շղթայակալ հայաստան:

Բաւ է որ թափում ենք մեր ճիգ ու ջանքը
Դատաստանիդ վերջ տուր շուտով հայաստան,
Միթէ չես տեսներ քո օրգուոց տանջանքը,
Բանդ, շղթայ, կախաղան սիրոյդ հայաստան:

1037-2001

Ով որ դրբաւ քեզի իւր նըպատակին,
Թէ ես ունիմ գերի ընկած հայաստան,
Արժանացաւ չար թշնամուոյ գնտակին,
Նպատակը փորը թողիր հայաստան:

Մնաց սար ու ձորըդ ճնշող մի արծիւ,
Խնամատար եղիր թուին հայաստան,
Գարնան ծիծառի պէս ճշելով ծիւ-ծիւ,
Բնութիւնը թող չճշտէ հայաստան:

Սիրոյդ մասին տուինք անթիւ մարտիրոս:
Սար ու ձորըդ կարմրեցաւ հայաստան:
Մեզ չափ չը շարչարուեց տէրն Քրիստոս,
Որքան շարչարեցիր դու մեզ հայաստան:

Մեր պապերն էր որ քո յարգը չը գիտցան,
Ներհակուելով միմեացը հայաստան:
Թուրք, բուրդ և պարսիկը քեզի տիրացան:
Ցաւերուզ մենք արժանացանք հայաւտան:

Մենք տեսանք որ առանց հայրենեաց տէրը,
Գազաններու բաժին եղաւ հայաստան,
Եկ այս անգամին էլ, դու եղիր մէրը.
Փառքըտ ու պատիւըտ ճանչնանք հայաստան:

Տասնեակ տարի քեզ մնացի պարտատէր,
Հօր ու եղբօրս վրէժ շառած հայաստան,
Ես էլ եկի կեանքս քեզ անձնանուէր,
Արեան կաթիլներըս թափտայ հայաստան:

Երգիչ, Միհրան, թող երգէ այս երգերէդ,
Սահմաններդ արծարծելով հայաստան,
Մինչև չը գարմանուի տուած վերքերէդ,
Արտասուելով ան պիտ գոչէ հայաստան:

ՄՂԻՈՒՄ ԵՄ

Մզուում եմ քաջալերուելով, մզուում եմ դէպի յառաջ,
Պատահելով մայր Արաքսը ցոյց կըտայ ինձ ձախ ու աջ
Աջ կը նայիմ թուրք, Քիւրդ, Պարսիկ իսկ հիւսիսն էլ
պատած փուս
Թշնամացած անխիղճ օրէն հայրենեացս ինձ կընեն դուրս:

Ես ում դիմեմ երկնաւոր հայր անգութ դաժանի ձեռքից,
Իմ սեպհական հողն՝ սը ջրով զրկում են ինձ իմ կեանքից.
Էլ ի՞չ ընեմ ճարահատուած դիմած յետին բռնութեան,
Մնացած վերջնական շունչս դա էլ չ'եմ տար լըռութեան:

Պիտ կուուիմ անխնայ կերպիւ իբր մի կատղած գազան,
Թող այսու յետ ինձ չը ճանչնայ մկրտութիւն, տազան.
Գազանի դէմ գազան լինել ունիմ արդար իրաւունք,
Որքան որ ես խոնարհեցայ փոփոխեցին իմ վարմունք:

Ելէք եղբայրներ միանանք, ժամանակ չէ լռելու,
Արիք մեր պատիւ պաշտպանենք, հասել է ժամ հոռուելու.
Պարտաւորենք մայր հայաստան լրժի տակից փըրկելու,
Մեր սեպհական հողն՝ ու ջուրը կտրողանանք զրկելու:

Արիք կռուենք հաշտ այրիւնով, կռուենք վերջին
 շունչերնիս,
 Մինչ չունենանք ազատութիւն չը հեռանար մըմունջնիս.
 Ներհակութեան մըմունջները մեզի ըրաւ ոտնակոխ,
 Միութեամբ կարող ենք լուծել վեց հարիւր տարուայ մի ոխ

Միեչևի երբ պիտի մնանք անգութ դաժան լըծի տակ,
 Թըշնամեաց ահ ու սարսափից միշտ փախուտ տանք
 Ժակէ ծակ.

Թըռէք դէպի Անդրանիկին տուէք եռանդ ու և յոյս,
 Ձեր եռանդ ու յոյսերովը յանկարծ պիտի տեսնէք յոյս:

Հայոց յոյսը խիստ երկարեց բայց ունեցաւ քաջ եռանդ,
 Հին դարերի ժանդոտ շըխթան պէտք է ընել քարուքանդ.
 Կեցցէ՛ դաշնակցութեան քաջեր Անդրանիկ իւր հերոսաց,
 Կուում են անխնայ կերպիւ սե չը բերած երեսաց:

Մ Ր Ս Ի Ս Ե Ր Ս Ի Ս

Ո՛վ դուք սգաւորք Մասիս ու և Սիս,
 Սիրտըս տրորում է ձեզի տեսնելիս.
 Ասէք մինչևի երբ սգաւոր մնաք,
 Ասէն ձեզ նայելիս վառում էք դուք զիս:

Մասիս չը պիտ լինի մի օր կանաչես,
 Քո նախնի սերունդին կրկին ճանաչես.
 Երկնային ամպ և ձիւն գըլխիտ քող ըրած,
 Անմիարան հայից դու էլ կամաչես:

Պարզուէ մի անգամ հայոց վէրքը տես,
 Դես մինչ պիտ թողիս մեզ այսպէս սևերես
 Ձօր ու գիշեր սիրոյդ եղած լալազին,
 Ո՛հ, կըրկին մեզանից դու խռովեր ես:

Քո մասին պատրաստուած երէք զըօշակ,
 Մին Արմեն, մին Դաշնակ, և մինն էլ Հնչակ.
 Գըրօշներ զանազան գոյներով ներկած:
 Բայց յայտնի չէ ո՞վ պիտ ունենայ հուշակ:

Արմենեան յայտնի է մեզի ՚ի բընէ,
 Ժամանակ չէ կասէ դեռ նա կը. քնէ.
 Հնչակ և դաշնակը երբ սուրէ անցնի,
 Նա իւր ձեռամբ մեզ գերեզման պիտ գընէ:

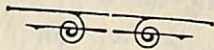
Հընչակն էլ կաշխատի քեզ համար միայն,
 Թէ ես ցաւըս կըրողն եմ ամենայն.
 Բայց չունեցաւ միջոց ելնել դազաթիդ,
 Նա էլ մնաց եղբայրական օգնութեան:

Դաշնակն էլ հայրենեաց գործ առաջ դըրաւ,
 Եւրօպայ յոյս տալով արեան տակ մտաւ,
 Իւր փոքրիկ խմբերով առիւծների գէմ,
 Կուուելով միշտ անգամ օգուտ չըգտաւ:

Երեքն էլ ունին պէս պէս գաղափար,
 Գու ասէ ով Մասիս ոըն է արգար,
 Աշխարտախօսութեան չունիմ իրաւունք,
 Ես կասեմ բանուորն ու զինուորն է յիմար:

Որոնք չեն բանալու իւրեանց խուլ ականջ,
Միաբերան ձայն տալ միութեան պահանջ,
Ինչ ասեմ խեղճ հայոց հասարակութեան,
Որք միշտ սովորել են լինել մտատանջ:

Ընթերցողը թող յիշէ այն առակը,
Կարապ, խաչափաւրի, ձուկին սայլակը,
Մին վեր քաշեց մին ետ և մինը առաջ,
Այժմ էլ մենք գործում ենք այդ հակառակը:

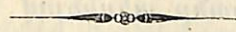
ՄԽ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ա՛խ, հայաստան հայ ապաստան, ինչ սիրուն է անունդ,
Քո լոկ անուանը համաձայն մենք շտետանք գարունըդ,
Ազատ ազատ թո դռները թէ իմ ձեռքով չբանամ,
Գաղթելով օտար աշխարհում ես պիտ լինեմ կորունըդ,

Երգիչ սոխակների նման միշտ անգամ դայլայելով,
Կրել ենք քո պատիժները արեան մէջ թաթախուելով,
Քո ժանգոտած անուանը դէմ մեզ ըրել ես սիրահար,
Տառապում ենք զօր ու գիշեր քո մասին թափառելով:

Դէ եկ հաշտուիր, տիրէ հայոց ատէ անգութ գուրանին,
Վերականգնենք հոգուով սրտով պատուենք արևտարանին,
Գերութեան տակ ճնշուելով ոչ փառք մնաց ոչ պատիւ,
Բաժին բաժին բաժանուելով գազաններու սեղանին:

Ախ, գոչեմ վերջնական շունչով լսէ մայր իմ հայաստան,
Գթա բաւ է որ քէն պահես եղած այլոց ապաստան,
Վեց դարերէ ի վեր է որ, քեզ կը երգենք անդադար,
Որբիկ հայոց ճիգը լսէ շուտով ըրէ դատաստան:

Կ Ե Յ Յ Է Բ

Կեցցէս, դու վեհ հնչակ, կեցցէս որ նախ խուլ ականջ-
ներ բացիր,
Կեցցէս, դու քաջ դաշնակցական բացիր դրօշակըտ պարզիր,
Ինչպէս ձեզ գովասանք չըտամ որ վեց հարիւր տարի քնած .
Հայոց ազգը վեր կացուցիք զբէթէ հոգւով էր մեռած:

Ապրիք դուք, գիւցազունք ապրիք, ապրիք ձեր փրկչի
անունով,
Կաշխատիք փրկել հայրենիք ձեր թափած վեհ սուրբ արիւնով
Մինչ այս դարուս կարծելով թէ կըօնական է մեր հովիւ,
Նրանց վերայ յոյս դնելով կորուցինք մեր փառք ու պատիւ:

Դուք էք հայոց լոյս արեգակ երկինք ու երկնակամարը,
Մենք էլ ձեր աստղ լինելով ճանաչեցէք մեր գումարը .
Թէ և ձեզի պատահած է այժմըս մի քիչ խըտըրութիւն,
Խըտըրութեան վերջը կուգայ կը գըտնաք համակրութիւն:

ՆՈՒՆԻՐ ՍՇՍՈՒՆՅՈՒՆՑ

Հագար ինն հարիւր չորս թուականին,
Տեսէք ինչ պատահեց Համիտ սուլթանին,
Տաճկահայաստանը տեսնելով հրաշք,
Երբտրդ քէօշկին տրուաւ բռնութեան մի ժաշք:

Հայոց երկնքիցը յըզի մի աստղիկ,
Գլորուեց Սասնոյ մէջ ծնաւ Անդրանիկ,
Բարձրացաւ Մառատուքի ապաստան,
Բարձր ձայնով գոչեց ողջոյն հայաստան:

Հայսց բուն աշխարհիկ իմ ձայնըն լըսէ,
Վան, Մուշ և Սասունը կասէր իմըս է,
Թէպէտ փոփոխուեր է արգար սահմանըդ,
Երկնականաբից եմ առեր պլանըդ:

Աչերը շուռ տալով Մշոյ դաշտերում,
Տեսաւ թուրքի, քուրդի գօրաց վաշտերում,
Մի քայլ առաջ առաւ երկուք էլ ետ ետ,
Աջ ձեռին սուր առած իսկ ձախին էլ նետ:
Հայոց բուն աշխարհիկ...

Արևէլք, արևմուտք, հիւսին, հարաւից,
Եկէք դիմէք տեսէք ձեր եզրօր ցաւից,
Մինչ երբ հայոց արիւն խմէ Օսմանցին,
Մինչև երբ սպասէ ձեզի Սասունցին:
Հայոց բուն աշխարհիկ...

Ուր է դաշտ Աւարայը ուր է Արարատ,
Ուր են քաջ հերոսներ Սերօր և Մուրատ,
Մի ոտը Բաղեշում մին էլ դէպի Վան,
Փնտրում էր ոչ ոք չելաւ Երևան:
Հայոց բուն աշխարհիկ...

Փախէք ամպէր փախէք հարուած եմ տալու,
Հայաստանի ժանգոտ դուռն եմ բանալու,
Տեսայ Մշոյ դաշտում անիրաւ վալին,
Արշաւում է չուգէ տալ ինձ բանալին:
Հայոց բուն աշխար...

Արծիւի պէս մոռնչելով նա տխուր,
Սպասում էր, շառաւ ոչ մի տեղից լուր,
Զկայ չկայ հայրենեաց տանուտէրը,
Նա կրկնում էր միայն իւր հրակէրը:
Հայոց բուն աշխար...

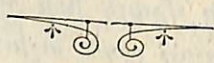
Սասունոյ սարերից ոռնացող քամին,
Գու հոգատար եղիր գալիք վտանգին,
Կասէր ու քայլ կառնուր լուսին ու արև,
Ճնշուած հայ ազգին ինձ ըրէք պարզիկ:

Առանձին բորբոքուած քաջալերուեցու,
Յանկարծ թրքաց բանակներում նետուեցաւ,
Ոտնակոխ ընելով տաճկաց զուրանը,
Արեան հեղեղ վաղցուց զետի նմանը:

Երկինք ու երկիրը ստեղծող Աստուած,
Թշնամուոյ սարսափից չունեցաւ կասկած,
Արծուի նման ճնշեց սար ու ձորերը,
Թուրքի գլխուն թափեց հրոյ բոցերը:

Թէ և Անդրանիկն էր երես չը սեցուց,
Ամբողջ Եւրոպ պետութիւններ սարսեցուց,
Երկնային ամպերով հեռացաւ գնաց,
Բռնակալ Սուլթանը վարմացաւ մնաց:

Եկէք քաջ եղբայրներ եկէք միանանք,
Լոկ միութեամբ միայն կտանանք փրկանք,
Հայոց բուն պաշտպանը բարձրեալն տէրն է,
Վկայութիւն տալով ասենք մերն է,
Թէպէտ փոփոխուեր է արդար սահմանը,
Երկնակամարից են առեր պլանը:

Մ Ի Ն Չ Ե Ր Թ

Մինչ երբ տեսնելու եմ հայր ճնշուած,
Այլ և այլ ազգերու եղած հպատակ,
Ամենայն ցաւարով վըշտով նըշանուած,
Օր աւուր սպասէ իւր փառք ու պսակ:

Մինչ երբ տեսնելու եմ հայոց լաց ու կոծ,
Աղի, աղի թափած արտասունքները,
Տաճկահայաստանում ընեն քարակոծ,
Բռնաբարեն աղջրկունք և հարսնունքները:

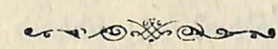
Մինչ երբ տեսնելու եմ պանդուխտ, օտարում,
Մօռցած իւր սեպհական ծննդավայրը,
Արդեօք միտ ընկնալիս նա չէ կրակուում,
Եղբարք, քոյր, ընտանիք և հայր ու մայրը:

Մինչ երբ տեսնելու եմ հայոց տէրաէրին,
Թողի ժողովուրդին զրկէ իւր խաչին,
Երեսը դարձուցած չըքաւորներին,
Միայն հաշտը վարուի հարուստ ճանաչին:

Մինչ երբ տեսնելու եմ օտար ազգերին,
Որ հայոց կընեն ծաղըր ու ծանակը,
Ինչ ըսեմ որ հայոց գլխուն չը բերին,
Մինչ այժմըս էլ սրած սուրըն ու դանակը:

Մինչ երբ տեսնելու եմ հայոց կօմիտէն,
Եղբայր եղբօրմէն եղած բաժանին,
Պիտ չլուծեն արդեօք վրէժ համիտէն,
Խորտակելու մասամբ անգութ դաժանին:

Մինչ երբ տեսնելու եմ հայոց հերոսը,
Արեան մէջ թաթախուած կռուոյ դաշտումը,
Վրէժխնդիր գոչէ հայ մարտիրոսը,
Դարձեալ հայոց մէջը շըլլայ հաշտումը:

Ա.-ին

Տեսէք մեր հայոց, դաշնակցութիւնը,
 Որ տեղ դըրաւ իւր աջակցութիւն.
 Տասնը հինք տարուայ իւր կործը անմահ,
 Այսօր ինքնստեան կը պատճառէ մահ:
 Հազար ինն հարիւր իսկը վեց թւին,
 Լարուած մի մեանց դէմ առ դէմ կուրին.
 Երբ տեսաւ աչերս լըսեց ականջս,
 Մոռցայ հայրենիք և սուրբ պահանջս:
 Ես նրկատեցի հայի բանուորը,
 Չեռները ծայած սուրբ խաչի օրը:
 Այն օրւայ հանդէպ ուրախութեան տեղ,
 Բարձրացած էր մի ազմուկ ասեղ:
 Տիկիս քաղաքում. էջմիածնայ վանքում,
 Եննոզ ու մանոզ դռներն էր քանդում.
 Մըտօքըս ասի Աստուած վեր, վկայ,
 Հայոց մէջ դարձեալ միութիւն չկայ:
 Այլ, այլ թրուցիկ ձեռներին բրոնած,
 Վանքի պարիսպի կողքերին կռթնած.
 Կը լինէր մի երկ-հազար ժողովուրդ,
 Ճիւղ, ճիւղ բաժանուած կընէյին խորհուրդ:
 Մինը ասում էր և միւսը ատում,
 Դաշնակցութեան մէջ ընկած խըլրտում,
 Միայն բանուորը հօտ տեղ գործ չունէր,
 Չեռները երկինք Աստուած կանչում էր:

Չէր գիտէր խեղճը որին ճանաչէր,
 Իւր եզրօր վերայ նայած կամաչէր,
 Տեսայ որ չկար ոչ մի տանուտէր,
 Հայոց երկընքի արևներ ամպէր:
 Եկեղեցեցում լիք տէրտէր վարդապետ:
 Կասեն գործ չունենք ժողովուրդի հետ,
 Ծանրը էր վերքըս ծանր այն աւուր,
 Կուզէի գցել ինձի դէպի կուր:
 Խըղճովըս կուզեմ մի երկ խօսք ասեմ,
 Գուցէ թէ ես էլ կեանքից վնասեմ,
 Որով խիստ մեծ էր խռովութիւնը,
 Գործ չունէր այնտեղ արդարութիւնը:
 Չատեր պահելով կողմնապաշտութիւն
 Իրաւունքի տէր շառաւ հաշտութիւն,
 Տեսայ ոմանցը արցունքներ թափում,
 Տեսայ ոմանք էլ անխ, վանխ են տանում:
 Ոմանց բերնիցը կեխներ բոց ու հուր,
 Ոմանք վիզ ծռաց մնացին տըխուր,
 Ոմանք այլ և այլ ծրագիր խօսում,
 Ոմանց բազկերից արիւն էր հոսում:
 Ոմանք հայաստան ծաղրը կընէյին,
 Փոխարէն Կովկաս ծախու կաննէյին
 հայերու մէջ շատ ռամիկը այս պէս,
 Մըտքեր կորոնեն անվեհեր պէս, պէս:
 Նաղաստակի դէմ այսպիսի երքնոզ,
 Առիւծի դէմ ով պիտ լինի կանգնոզ,
 Մին հաստ կը մանէր և մին էլ բարակ,
 Մին էլ եզրօր դէմ կը սըրեր դանակ:

Մին էլ կը խօսէր այլ և այլ տակտիկայ
 Միուսն էլ կասէր կորիւր սրիկայ,
 2էր երևում մի հաշտման հնարը,
 Երգելով ուրիշ իւրեաց քնարը:

Ոչ ոք չէր գիտեր ինչ է պատճառը,
 Յանցաւոր գ'տայ գրավաճառը,
 Ով որ ինչ ասել պէս, պէս գրել էր.
 Խեղճ ժողովուրդին սիրտ պղտորել էր:

Մի գործող լինէր խօսող էլ հազար,
 Դաշնակցութեան մէջ եղած հաւասար,
 Պէտքէ մտիկ տալ այն բուն գործողին,
 Ոչ գրչով լեզուաւ մեզ հալածողին:

Ամբողջ ժողովուրդ գէմ առ գէմ լարուած,
 Իսկ դաշնակցական հասցէով կախուած,
 Մի նորակազմ խումբ փոխած իւր վարմունքը,
 Բանուորն ու զինուորն կուզէր իրաւունքը:

Մէկին խօսածը միւսը չը լսեց,
 Յանկարծ բանուորին մին ելաւ ասեց:

Բ.-ըզ

Ո՛վ դաշնակցութիւն ինչու ես լռել,
 Մի՞թէ դու մահուան դուռն ես հասել,
 Այսօր շուկայում անց ու դարձի մօտ,
 Փխումէ-փխում անմեղ արեան հօտ:

Ինչ թոյլ ես տուէր ճիւղերը լայն, լայն,
 Հոգս ու ցաւ կորսան շատ ունայն, ունայն,
 Ոմանք գըլխիցըդ ոմանք պոչիցըտ,
 Կախ տալով կուզեն ծրուեն մէջքիցըտ:

2էք կարող ճանչնալ լաւին թէ վատին,
 Յնցումէ մի անգամ թող քեզնից թափին,
 Բաւական է այդ կեղծ աղուեսները,
 Դաշնակցութեան մէջ ցանեն սերմները:

Ամբողջ ժողովուրդ ըրած օրօրան,
 Ինչ ես թոյլ տալիս պատուիտ այս օրուան,
 Ուր է մահ գոչող սուրբ ազատութեան,
 Այսօր կը քանդեն հիմքը սըրբութեան:

Կը խնդրեմ շուտով ոտքի ել տտեան,
 Երկտող խօսուածքիս տուր մի պատասխան,
 Ինչ պայմանաւ դու մեծ մեծ ուխտեցիր,
 Հայրուկի ճակտին արեամբ կնքեցիր:

Կամ ինչ պայմանաւ գործ առաջ դրիր,
 Հայրենեաց հիմքը մոխիր դարձրիր,
 Այժմըս ձեզանից մի դեռհաս խմբակ,
 Կուզէ բաժանուի այլ գրօշի տակ:

Արդեօք չեն յիշեր այդ պարոնները,
 Ով պիտ վճարէ արեան գները
 Առանց հաշուեցոյց և առանց շշօթի,
 Տես այսօր կուզեն մեզ բերել կօթի:

2են յիշում մի՞թէ այն խեղճ բանուորին,
 Կամ սար ու ձորեր ճնշուած զինուորին,
 Յոյց տուր դրբօշըդ արիւնով ներկուած,
 Թեւերը պարզէ կուռոյ դաշտն ընկած:

Ում պատուերովն էր այն մարտիրոսը,
 Իւր մատաղ կեանքը որ դրաւ փոսը,
 Երկու երեք հարիւր հազար զոհի գէմ,
 Հատ դաւաճաններ բարձրացան բէմ:

Ճառախօս մարդիք ունայն փաստերով,
 Տես ինչ են խօսում քո հասցէներով,
 Պատիւ չըբերեր քո աստիճանին,
 Պատասխան կտանք մենք դաւաճանին:
 Հեռացուր քեզնից այդպիսի մարդիք,
 Ունենք համերաշխ գործելու կարիք,
 Վաղուց է կնքուէր քո վեհ անունը,
 Այդ դեռահասներ չէ առած քունը:
 Յանկարծ որ խմեց մի երկու բաժակ,
 Անշուշտ ուրացաւ իւր սուրբ դըրօշակ,
 Երեան դրօշըդ որտեղ որ բանաս,
 Նպատակի տէր հօն պէտքէ տեսնաս:
 Երբ որ փող արիւն եղաւ հարկաւոր,
 Յայնժամ յիշեցին զինուոր ու բանուոր,
 Պատիւ շունեցաւ արիւն թափողը,
 Փրկանք ստացաւ կաշառք լափողը:
 Տասնեակ տարի է աշխատող տղերք,
 Խորին ՚ի սրտէ ստացան մեծ վերք,
 Ն՛րանց հասցէով վայելած պարծանք,
 Հակառակորդներ կընեն հալածանք:
 Գրչխրնուն առած ցիլինտիր ակնոց,
 Եւրոպական ձև շորերնին թանգնոց,
 Այժմեան ղեկավար այդպէս պարօնը,
 Կարող է վայել միայն թատրօնը:
 Փափուկ օրփորդ թևերուն առած,
 Թիկնաթօռների վերայ պարզուած,
 Նրա ինչ հոգն է ազգ ու հայրենիք,
 Կամ մեզ պէս թողած ծնողք կնանիք:

Որ միշտ թշնամեաց կուրծք տայ գնդակին,
 Ազատութիւնը գտնայ իւր նախկին,
 Կեղծ քարոզներով մեզ յորդորեցին,
 Հայրենեաց սիրուն մեզ կոտորեցին:

Անտէր ժողովուրդ, առանց մի հովիւ,
 Ըրել են խեղճին մի հեծելանիւ,
 Ոմանք վեր կածեն և ոմանք էլ վար,
 Ամէն ոք եղած մէկ մէկ ղեկավար:

Ոմանք դէպի վեր սար կը վերցունեն,
 Ոմանք հակառակ ծով կը լեցունեն,
 Հազիւ հազ կարող մի քիչ ուժ առինք,
 Այն էլ կուզենք մեր ձեռամբ սպառենք:

Գ.-ըդ

Ով անյայտ Վասակ, դու մեծ զիտնական,
 Որոմ ցանոդ դու յուսահատական,
 Գուրս ելիր ատեան, տեսնեմ դու ով ես,
 Ինչ կերպարանք ունիս արդեօք, սևերես:

Մարդ ես թէ հրէշ, քեզ կը խնդրենք,
 Եկ ատեան քո հետ հաշիւնիս մաքրենք,
 Քանի որ այդպէս բաժանմունքներ կայ,
 Թէ զոհ և թէ փող Աստուած է վկայ:

2^է էինք ընկեր քո հետ միասին,
 Թէ շահին տէր ենք և թէ վնասին,
 Այնքան փողի դէմ և այնքան էլ զոհ,
 Այսօր ինձ հաշիւ դու կտաս զըրօ:

Այդ պարտքի տակից ես ինչպէս ելնեմ,
 Ինչ համբերութեամբ կարող եմ լռեմ,

Յանկարծ պիտ ասեմ, պարոն հոս արի,
եկ հաշիւ մաքրենք, գալուստըդ բարի:

Քեզ չէ յայտ միթէ իմ սրտիս խոցը,
Գլխուդ պիտ թափեմ կրակ ու բոցը,
Քըտնաթախ բանուոր հելալ աշխատանք,
Կերար ու կասես քեզ ապաշխարհանք:

Չգիտես, որ ես ձեռք առի բահը,
Այն բոպէյին դու պիտ գտնաս մահը:
Թէև մինչ այժմս եղած հեռատես,
Այժմ էլ հայրենեաց հիմ կը խորտակես:

Կարծեմ դու էիր մեզ համոզողը,
Հայրենեաց սիրուն միշտ վազողը,
Այժմ ինչ պատահեց քեզ անիրաւ փուշ,
Չես յիշեր երբէք Վան, Սասուն և Մուշ:

Որ քանի քանի տարիէ ի վեր,
Այն անմեղ հոսոյ արիւնն է մեր,
Արդեօք ինչ պակսեց քո մեծ զրպանից,
Որ կը հեռանաս լայն ասպարէզից:

Միթէ թափ տուիր մի կաթիլ արիւն,
Կամ չէ զգուեցար տալով օգնութիւն,
Ոմանց հայր ու մայր, եղբայր քրօջից,
Ոմանց զրկեցիր իւրեանց կնօջից:

Քայքայելով մեր տունն ու տեղը,
Չ'թողով ոչ մի քաղաք և գեղը,
Մատնելով մեզի Սուլթանին ձեռքը,
Կեռ մինչև այսօր չէ կտրած եւքը:

Թափում է թափում հայ զլիսին կրակ,

Մեր հայրենի հիմք զարձուց աւերակ,
Ահա թշուառքս ես նոր եմ եկել,
Թուրք քուրդի ձեռից հազիւ հազ փախել:

Ականատես եմ հայրենեաց վարքին,
Բռնի Սուլթանի լսէք արարքին,
Ոչ ազատ հայ կայ և ոչ ազատ շունչ,
Աղքատ թէ հարուստ տիրում է մրմունջ:

Վեր առած սուրը վերայ հայերին
Վազում է նման քաղցած գայլերին,
Տալիս կողոպուտ, տալիս կոտորում,
Խեղճ հայը իւրմով սոված տրորում:

Ով է տեսնողը ով է լսողը,
Պատճառն կըլլայ քեզպէս ոսոխը,
Ոչ մեծս փոքրին ոչ փոքրս մեծի,
Գլուխ շտուած, կհասնինք ծեծի:

Մինս նախանձոտ և մինս զրպարտ,
Մինս էլ սևերես, քայլ կանու հպարտ,
Ոմանք հնշակեան ոմանք արմենեան,
Ոմանք կաթուղիկ և բողոքական:

Ուրեմն այս մեր ամէն մի շարիք,
Պիտի վայելէ հայոց աշխարհիկ,
Մեզնից սպասած մեծամեծ յոյսը,
Այսօր ձեր ձեռամբ կմարէք լոյսը:

Հերիք է, հայեր, թէ խզնի տէր էք,
Մեր այսքան պատուին թուր մուր մի բերէք,
Արէք համերաշխ միասին գործենք,
Հայոց ապտակոզ ձեռները կծենք:

Մեր գումարը մեզ յայտնի է արդէն,
 Այն էլ ցրուում էք ընկած դէս ու դէն,
 Հաւատացէք, որ այդ գաղափարը
 Պիտ կորցունէ խեղճ հայոց գումարը:

Ձէյիք տեսներ դուք մեր չարչարանքը,
 Ծանր բեռի տակ կրած տանջանքը,
 Տասնեակ տասնեակով հարիւր հազարով,
 Փող էիք հաւքում մեծ փրքազներով:

Մեր երեխայոց արդար մասունքին,
 Եւ մեր ծնողաց խոր արտասուքին,
 Փոխարէն սա է անիրաւ մատնիչ,
 Կուզես քեզ այժմս ընեմ բնաջինջ,
 Հուտ մեղայ գոչէ գուցէ սխալուար,
 Քո պատժի հանդէպ չիր աղօթարար:

Գ. րդ

Հինէն ինչ անսանք որ դուք նոր, պիտ բաժանուիք ա-
 ոանձին կազմ,
 Հայոց անթիւ թշնամեաց դէմ ինչպէս պիտ մղէք պա-
 տերագմ,
 Տես ժողովրդի մէջ ինչեր, կայացել է Դաշնակցութիւն
 Բամբասում են ամբողջ ազգով, քանի շունինք աջակցու-
 թիւն.

Երբեմն ձեր սուրբ քայլերով ցոյց տուիք ձեր ժողովրդին
 Սակայն հաւանական չենք այժմ, ձեր անմիարան խորհրդին
 Հատ ունեցար զեկավարներ, բայց սեփհական շահի համար
 Ձեր սուրբ անուանը շնորհիւ հաւաքեցին մեծ մեծ գումար

Ոչ ելքերդ յայտնի ոչ մուտքերդ, ձեզ համարինք մեզ զե-
 կավար,
 Որ հայ ազգին պիտ լինէիք սուգ ու թախիծին փրկարար.
 Ձեր վեհ ծրագիրներովը մեզի հանեցիք եռանդի
 Այժմ էլ ձեր անմիութեամբը, դուռը փակիք մեր տաղանդի
 Ինչ յոյսերով կանգնողը տես, յուսահատ դրութեան մնաց,
 Ոտքի կանգնէ Դաշնակցութիւն, ժողովուրդը ձեռքից գնաց:

ՆՈՒԷՐ ՄՈՒՐԱՏԻՆ

Մենք անազնիւ ազգ ենք, անհովիւ ոչխար,
 Ապականեր ենք մենք ընդհանուր աշխարհ.
 Թէ որ մենք մեր եղբօր, սիրել չը ուզենք:

Հապա, օտար ազգ
 Մեզ ինչու սիրէ,
 Իւր յօժար կամքով
 Արժանի տեսնէ
 Որը հայոց ազգին
 Փոքր ազատութիւն:

Մենք սովոր ենք միայն իրար կոտորել
 Թշնամոյ լըծի տակ միշտ զերի սնալ,
 Մեզ ինչ հարկէ այլ այլ ճիւղի բաժանուել.

Որ այսօր էլ մեզ
 Յիշատակ թողին
 Անթիւ ցաւերով
 Մե քողը տիրած,
 Օտար ազգի դէմ
 Միայն սուգ ու լաց:

Եկէք հայեր, եկէք մենք մեզ ճանաչենք,
Գոնէ եւրոպայից մի քիչ ամաչենք.

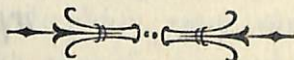
Մենք այսպիսով ազատութիւն գտնող չենք
Զուրտեղ շարշարանք,
Զուր տեղ արիւններ,
Որ միշտ թափեցինք
Հայրենեաց սիրուն,
Կորուստի տուինք
Անթառամ քաջեր:

Բաւական է հայեր, ձեր հոգուն մատաղ,
Բաւական համարէք մեր շարշարանքը
Երբէք չեն խընայեր ֆէզայիները:

Իւրեանց կեանքերնին
ձիգ ու ջանքերնին
Միշտ ձեզ համար է.
Թէ իրար սիրէք,
Միութիւն լինի
Ազգութեան մէջ տեղ:

Անմիաբան վարքով սարերն ենք ընկել,
Բռնակալ սուլթանից պահանջներ խնդրել.
Կարծէք մեր պահանջը սարերն է դրուած:

Որ պիտի խլենք,
Բերենք մեր եզբօր
Առաջը դնենք
Ասենք առ վայլէ
Քո վրկութիւնը
Մայր Հայաստանի:

ԳԱՐԵԻԻՆ ԵՐԳԻ ԵՂԱՆԵԿՈՎ

Հայաստանի անուն քաղցր,
Դրութիւնը խիստ լեզի
Կողպտուեցանք, կոտորուեցանք,
Ա՛ւաղ, անփոստ անտեղի:

Մեր հայրենեաց փառք ու պարծանք
Մոռացեր ենք մոռացեր,
Ձեռք առեր ենք հալածանք
Ուրացեր ենք ուրացեր:

Հայրենիքի սիրոյն համար
Մին գործող մինը ատող,
Մեր հայրենեաց տառապանքը
Մին շրկայ զհահատող:

Բոլորովին ճնշւած է
Թուրքի, քուրդի ձեռներով,
Գարձեալ մենք միշտ պարծենում ենք
Աշուղական երգերով:

Ամէն ոք ետական շահին
Միշտ տալիս է գովասանք
Մի հաւատար, հայ ժողովուրդ
Ոտնէ գլուխ կորսուանք:

Երգիչները լոկ գրիչով
Մեր թշնամուն յաղթեցին,
Ձին ու մաշին և Հնդկաստան
Առանց մեզ գրաւեցին:

Այո, ունինք շատ հերոսներ
Անմիութեան հոգսերով

Տանջուում են հալածուում են
Հազար տեսակ ցաւերով:

Անմիաբան հայ ժողովուրդ,
Մի բիշ աշերնիդ բացէք
Ձեր անտեղի կորուստներուն
Միշտ էլ լացէք, ողբացէք:

Այս ինչ փորձանքի մէջ ընկայ,
Իմ դարդէս հասկացող չկայ
Ազգային հարցերի մէջ տեղ
Կեանքս փրճաւ, ով է վկայ:

Թէ ետ մնամ, կը բամբասեն,
Առաջ անցնիմ, կը վընասեն.
Լաւ է որ քիչ չէզօք մընամ
Թէկուզ ինչ կասեն թող ասեն:

Գլուխս առնեմ ուր հեռանամ
Անմիաբան հայոց ձեռնից,
Կամ թէ ինչպէս ես բաժանուեմ
Իմ հոգեկան ընկերներից:

ՀԱՅ ԹՐԵՒԿԱՆ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄ

Բարձրացայ Մասեաց սարը
Տեսի Կովկասի հրդեհը,
Հայն ու պարսիկ խառն
Թող այլ և այլ թուրքեր
Լարուած ամբողջ հայոց գլխին
Ուզին վերջ տալ բոլորովին:

Ղարապաղ և Բագու, Գանձակ,
Չուշի, Սիսեան, հին Նախջևան,
Թող Երեւան, Տփլիս,
Իզդիբ, Էջմիածին
Եւ այլ շրջակայքում
Մինչդեռ Պարսկաստանում:

Սուլթանն էլ կուրախանար
Որ պիտ կոտրեն հայն անխնայ

Ով կը յուսար, կուր պարսիկը
Սուր վեր առնէ հայոց վրայ.
Անսպասելի դէպը
Կարծես թէ տեսիլք էր:

Հիւսիսից էլ պաղ պաղ քամին
Միշտ փչում էր հայոց ճակատին:

Արիւնըռուշտ թուրք, քուրդ, պարսիկ
Միանգամայն կատաղեցան,

Չորս կողմով պաշարել
Անտէր հայի քամակ,

Որ թէ կոտրեն անխղճաբար
Չը նայելով ծեր ու մանկիկ:

Բայց Կովկասի հայոց ճուտեր
Չը թողեցին որ մայրեր լան,

Խմբուեցան տեղ տեղ

Ահեղ թշնամու դէմ

Ամէն մի հնարքով

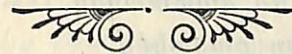
Եզրայրսիրութիւնով

Խնդրում էին ֆէղաներին,

Որ գան հասնին շուտ օգնութեան:

Ջանֆէզային ոտքի կանգնեց,
 Կարծես թէ հոգէ առքէին
 Ընկան քաղաք, գիւղեր
 Գոռ պարսիկի գլխուն
 Թափեցին երկնային կրակ
 Չորս կողմ սփռին անթիւ գիակ:
 Երանի ձեզ, հայոց մայրեր
 Որ ծնել էք այդպէս քաջեր:
 Հայր յուսահատուած
 Կարծեց թէ իւր վերջն է
 Եղած էք լալազին
 Թէ վերջն է իմ կեանքին,
 Այժմ էլ արձակ ու համարձակ
 Ուրացեր են այդ քաջերին:
 Ահա այսպէս, անուշ մայրեր,
 Հայն ի հայոց, ոչ օտարաց
 Միշտ էլ յաղթուեր է
 Եւ պիտի յաղթուի.
 Թող հայր միշտ շք պարծենայ
 Որ պիտ գտնեմ ազատութիւն:
 Կեցցես Մուրատ, արժէք ունիք,
 Աւաղ որ ձեզ պաշտպան չունիք
 Աւաղ հազար անգամ
 Պիծայ երիտասարդ
 Կարապետ Աւագներ
 Սեպուհ Առաքելներ,
 Որ ընկել էք սարէ ի սար
 Չեր մատաղ կեանքն էք տանջում:

Չէ ձեզի ալ հայր մայր ծնաւ,
 Ի՞նչ էք որսում սար ու ձորեր
 Երախտամոռ հային
 Չը վայելեր բարին
 Ես էլ ելի Մասեաց սարը
 Այժմս գլխին պիտ տամ քարը:
 Ա՛խ մայրեր, քոյրեր
 Այս ինչպէս սե օրեր
 Եկաւ մեզ կանգ առաւ
 Հայոց ժանդոտ հարցը:

ԻՆՉՊԷՍ ՉԸ ԼԱՍ

Ինչպէս չը լամ չ'ողբամ, քողցը իմ, հայրենիք
 Բաժանեցին մեզի մինս միմեանց
 Ոխակալ թշնամիք լարուելով մեր գէմ,
 Կարօտ թողին մեզի մինս միմեանց:
 Հայր ու մայր և եղբայր քոյր ու ընտանիք
 Բաժանեցին մեզի մինս միմեանց,
 Հայրենական ժառանգ մլքից ու այգուց
 Կարօտ թողին մեզի մինս միմեանց
 Հայոց մէջ չը մնաց միաբանութիւն,
 Բաժանեցին մեզի մինս միմեանց
 Կարօտ ենք մնացեր հայոց աշխարհին,
 Բաժանեցին մեզի մինս միմեանց:

ՇԱՏ ԲԱՆ ԳԻՏԵՄ

Հատ բան գիտեմ ինչ ասեմ,
Իզուր ես ինձ վնասեմ,
Տէր հօրին զըլխուս կայնամ
Կասէ, ես քեզ կապասեմ:

Արդարութիւն փակելով,
Գառն արտասունք թափելով,
Այս վիճակին եմ հասեր,
Եղբօրս համոզուելով:

Ձինուր եմ նպատակով
Ընկերներին քամակով,
Հարցի մէջտեղ ձայն շունիմ
Իբր մի անասուն կով:

Բերան ունիմ խօսելու,
Աչքեր ունիմ տեսնելու,
Աստուծոյ պարզեւի դէմ
Մահուան եմ սպասելու:

Հայոց ցան է շատացել,
Սէր միութիւն հեռացել,
Միշտ եղած եղբայրասպան
Խոր տխրութեան տիրացել:

Կուտամ ենք բռնութեան դէմ,
Փոխարէն բարձրացանք բեմ,
Հաւասարութիւն սիրողք
Տես, լարուեցան դէմ առ դէմ:

Ով Աստուած, դու հոգ տանես,
Մեր զարդին զարման անես

Կեղծ մարդկանց սրտերի մէջ
Սէր միութիւնդ ցանես:

ԱՍԱ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

Ասա երիտասարդ ինչէ տրտումդ,
Փողի ես, թէ ազգիդ եղած սիրահար
Հայրենասիրութիւն թէ կայ սրտումդ,
Եկ, ընկերակիցէդ Կու ետ մի մընար:

Ինչու ես մնացեր տրտում ու տխուր,
Կանցնի այդ սև օրեր, կըծագէ լոյսդ
Գալու է այն օրը, և աւետեաց լուր,
Իսկ թէ որ շուրանաս հաւատք ու յոյսդ:

Գիտեմ ծանր է լուծդ, սակայն վերջ կըլլայ,
Չես կըրեր դու ամենայն ժամ նեղութիւն.
Անիծեալ այն մարդն է որ նստի կուլայ,
Չուզէ թափ տաջ փրկչի արիւնհեղութիւն:

Թափիր սուրբ արիւնդ, ներկէ զբօշդ
Պարզէ թշնամեաց դէմ քո ազգանունը
Ինչ պիտ վայելէ քեզ արդեօք գրօշըդ
Թէ աւազի վերայ շինես քո տունը:

ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵԹՂ

Հայ բանաստեղծ դու էլ, վար դիր գրելըդ,
Փոխարէնը զէնք առ, հրացան փանփուշտ,
Չես տեսներ որ զէնքն է, կեանքի փրկիչդ
Թշնամիք պաշարին մեզ արիւնըուշտ:

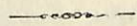
Հայաստանի սիրուն երող սիրահար,
Հեռատեսութեամբ միշտ դուք լաւ գիտէք լաւ,
Որ գրումէք և կը գրէք անդադար
Կեղծ պարապմունքներով ցաւակից դառնալ:

Չեզի եմ ասում, ով հայ բանաստեղծ,
Միշտ գրչով լացող հայրենեացը կեղծ
Ջրեզ սենեակում նստող փառասէր
Գուք կարծելով թէ եղար ազգասէր:

Տեսար ձեզ պաշտպան հայոց ֆիդային
Կուրծքը ձեզ համար տուաւ գնդակին.
Անվախ հերոսը քարի տակ տափած
Կըռուաւ անվեհեր ծարաւ ու սոված:

Ելծմս էլ գինուորք իսկ դաշնակցական,
Եպրուստի կարօտ դարձաւ մուրացկան.
Խմրապետները հազիւ հազ կարող
Կօմիտէտներից են գընահատուող:

Թէ որ պաշտպան էք դուք արդարութեան
Որի չէք առնէր մի օր գրութեան.
Եյսօր ձեզ ինչ պէտք և ինչ կարիք կայ
Հայգուկին հող տալ, Աստուած վեր վկայ:

ԲԱՒԷ ՀՆՉԵՍ.

Բաւէ հնչես, դու հնչակ,
Բաւէ պարզուիս դրօշակ.
Հին դարուց ենք յիշատակ
Գեռ շինք մոռացեր Հայկին:

Իզուր իզուր ճիգ մանէք,
Մեր ասպարէզը փակէք
Կեղծ անուաններնիդ վանէք,
Յիշենք քաջն Արամին:

Մենք չենք լիներ մուրացկան,
Հնչակ կամ դաշնակցական.
Մենք ունինք մեր սեպհական
Ազգ անուիր Թորգոմին:

Կոչուում ենք մենք Ռուբինեանց,
Թէ ոըշտունեանց, Լուսինեանց,
Չենք մոռանար մեր նախնեաց,
Թէկուզ պատժէք Միհրանին:

ԱՐԱԶ.

Մի ցաւալի մայր Արագ,
Պահ մի կաց ինչ շտապում,
Ուր ես գընում դու վապ
Փախուստ տալով վիշապում:

Այսօր ափիդ հիւր եկած,
Վարքդ կամիմ տեսնելու,
Նախնեաց սիրով կարօտած
Ափերունդ գրօնելու:

Ահա իմ հարցումս քեզ,
Դու մեր մայրն ես դարերից,
Արդեօք մի լուր չունիս մեզ
Հայրենական դարդերից:

Տուր օրհնենքրդ մայրական,
Թէև այժմս ինձ խորթ ես,
Ճանաչես պապենական
Այժմեան սրբ թողրդ եմ ես:

Քո մայրական ցաւերով
էլ մինչև ե՞րբ կեղեքուինք
Միբոյզ դարդի կըրակով
Գետակներումդ խեղդուինք:

Ահա Տիգրիս, եփրատից
Մեր դրուժինն իմացիր,
Տաճկահայերու դարդից
Թէ դու մայր, ես զիմացիր:

Այժմեան իմ լաց ու կոծով
Չը կամիս վրդովուելու,
Չուռ տուր հայրենեաց գծով
Ցաւերդ նորոգելու:

Տիգրիս, եփրատ ափերում
Պիտի տեսնաս շատ դիակ,
Թուրքի ձեռամբ խեղտուում
Ամբողջ հայ ազգաբնակ:

Արաքս, իմ հեկեկանքէս
Դու այն պահուն կիմանաս,
Թէ անցնիս հայրենիքէս
Չատ բողոք պիտ ստանաս:

Քանի քանի դարերով
Ընտելացար օտարին,
Թողեր ես մեզ դարդերով
Հայ աշխարհի երկրին:

Դու էլ մեզ նման մաս-մաս
Քաժանուեր ես դէս ու դէն,
Ասա, մինչ գերի մասս
Գարուց պահած ոխ ու քէն:

Մասիս սարը քո վերև
Անին կողքիդ աւերակ,
Մարել էք մեր լոյսն արև,
Օտարներին լուծի տակ:

Գիտեմ ինչով էք վառուած
Մեր բուն նախնի պապերից,
Ես էլ եմ ձեզ պէս սառած
Անմիաբան հայերից:

Ի՞նչպէս պատմեմ ձեզ մէկ-մէկ
Այժմեան հայոց ցաւերը.
Ոչ տէր ունին և ոչ զեկ
Չեւք են տուած սանձերը:

Հազար ու մի աղաչանք
Չը լսեցին, ոչ ոք էլ,
Վզին առաւ շարչարանք
Իւր գէնքովը բողոքել:

Մեր պապերն էր յարգող ձեզ
Տրդատ Սըմբատ Միհրդատ,
Լուսաւորչութիւնը մեզ
Քայլ տուաւ հպարտ-հպարտ:

Ինձ մի տանջեր ափիդ մօտ,
Մեր է հայոց ապաստան.

Քո մէջն էլ կայ արեան հոտ
Տփխիսից մինչ Պարսկաստան:

Դէ բորբոքուիր այլքով
Տուր ինձ մի պատասխանդ
Մեր նախնեաց խաղալիքով
է՛ն, վերջ չըրիր դատառտանդ:

Քո որդուոցդ աշխատանք
Օտարներ վայելում են,
Դա էլ մեզ ապաշխարանք
Քո ծոցից դուրս կը վանեն:

Արագ արագ հոսում ես
Դեռ իմ ցաւից անտեղեակ,
Մինչ ափերում երգեմ ես
Ինչպէս սիրահար սօխակ:

Արարս, այս իմ խօսուածքիս
Ալիքները բարձրացուց,
Յանկարծ զարնելով կրծքիս,
Ափի մօտից հեռացուց:

Կարծես թէ տխուր-տխուր
Իմացուում էր հոսանքից,
Թէ ես չունիմ ոչ մի լուր
Յոյս կտրէք մեզանից:

Այդ լուկ յոյսով ձեր վիճակ
Պատճառ դառաւ շատ կեանքի,
Գուցէ երկար ժամանակ
Պիտ հանգիպէք վտանգի:

Որով չունիք միութիւն,
Չունիք ոչ մի աստիճան,
Չեզ կը փրկէ գերութիւն
Լինել եղբոր դաւանան:

Ասում էք ինձ միք տանջեր,
Յաւերս նորոգելով,
Հայկազեանց մտատանջներ
Թող պաշտպանուին կռուելով:

Անգութ թուրք, քուրդ, ու պարսիկ,
Մինչ երբ ինձի տիրանան,
Չեզ միշտ տալով խաբուսիկ
Ափերումս մօտ կենան:

Ինձ սիրողը նա անկեղծ
Չեւր կաւնու սուր հրացան,
Ոչ թէ լինել բանաստեղծ
Գլխուս վերև մի արձան:

Թողէք ես իմ ցաւերով
Այրիմ ապալիմ ու մնամ,
Հազար տեսակ ափերով
Ճանապարհիս հետ գնամ:

Վերջն անգամ պատասխանեց
Թէ ինձանից հեռու կաց,
Չկներն էլ մի ձայն հանեց,
Թէ Արարսը կրնէ լաց:

Թշուառս ասեց մի լար,
Լացից յիտոյ խնդում է
Ափերուդ տուր շուտ դալար,
Հայկեան լոյս երևում է:

Քո ձկներից առաւել
 Զինուոր ունինք պատրաստուած,
 Սովոր են միշտ քաջ կռուել
 Սարի ասլան ձեացած:

Էլ շունիմ քեզ խօսելիք,
 Գընամ պատերազմի դաշտ
 Կռուելն է մեզ խաղալիք,
 Միայն լեր որդուոցդ հաշտ:

Մնաս բաբեաւ մայր Արագ,
 Նախնեաց օրհնութիւնդ տուր,
 Մի օր տեսնալով երազ
 Էլ պիտ չը մնաս տխուր:

Վերջին իմ պատասխանից
 Ես ինքս էլ չը գիմացայ,
 Մայր Արաքս ապաստանից
 Տխուր տրտում հեռացայ:

ԵՐԳԻՉ ՍՈՒՆԷԿ.

Այս ինչպէս բազդ, երգիչ սոխակ, տատանեցաւ հայերուն,
 Արգեօք մինչ երբ սուգ ու թախիծ խոռ գայգէպ մեր սրտերուն
 Գէ դու սոխակ քաղցրահնչիւն, կերգես դու քո դարունով
 Մենք ում մասին պէտք է երգենք, ինչ բաղդով ինչ բերանով:

Սազանդարով երգել պարել, բուրաստանում դայլայել,
 Սառչոտ աղբիւրների կողքին մենք մօտացանք վայելել
 Այժմ մեր փոխարէնը դուք երգեցէք ու պարեցէք
 Հերթը ձեզի ընկաւ վարել, որքան կրնաք վարեցէք:

Հայոց բաղդը երևում է սե ազգաւներու նման,
 Մնաց անհիմ անօթեան դիմեր են յետեալ ձմրան.
 Այս բաղդով մենք մինչ ովկիան թէ դիմենք խեղդուելու,
 Յոյսով եմ ծովս էլ կը ցամքի, կարող եմ երգուելու:

Ժամանակին մենք էլ ձեզ պէս, երգում էինք սար ու ձոր,
 Այժմ մեր ցաւ ու վիշտը տես աւելացաւ օրէց օր,
 Գուցէ մենք շուտով չը վայլենք, և դարուց դար երկարի
 Թող ձեր լեզուն մեր հայրենեաց միջիցը չը դադարի:

Գնայ, գնայ դու վայելէ խեղճ հայոց բուրաստանին,
 Հարիւր հազար և բիւր տեսակ, վարդ մեխակ պալասանին.
 Առանձին երգէք դայլայէք, խնկահոտ մենաստանը,
 Գոնէ ձեզնով թող մեզ յիշէ, մեր անբաղդ հայաստանը:

ԱՆԷԾՔ.

Ահա իմ անէծքս քեզ, Համիդ-սուլթան,
 Միթէ կեանքին վերջը արդեօք գալու չէ,
 Թող պատահի քեզի անգութ խօտերան
 Այս աշխարհի միջից թող քեզի ջնջէ:

Չատ ծծեցիր իզուր անմեղ արիւններ,
 Չը նայելով տաճիկ և որբիկ հայոց,
 Յրուիր ժողովուրդիդ օտար անկիւններ,
 Հարկաւոր կը լինէր վզիդ էլ սդոց:

Ա՛խ, օրհնէնքդ թէ իմ ձեռամբ կատարուէր,
 Բացը կը թողնէյի մօլլան ու տէրան
 Կը կարգայի գլխուդ վերայ հրաւէր,
 Այնուհետ գնէի քեզի զեշեղ էան:

Օրհնելով քեզ այսպէս, բունակալ արքայ
Գերեզմանիդ մէջ տեղ անհանգիստ մնաս,
Թքելով ես այլ փոճ, դիակիր վերայ,
Կասկի քեզ հիմքով երթաս ու չը դաս:

ՁԷՅԹՈՒՆ.

Ով աշխարհահոչակ Ձէյթուն,
Ձեռք առ քո սուր, հրացանը
Սուլթանը պիտ չը սարսափի,
Մինչև չը լսէ քո ձայնը:

Բաւէ քնիս տասնեակ տարի,
Ելիք արդար դատդ վարէ,
Ելիք քո քաջ բազուկներով
Հերոսացդ զեկավարէ:

Այժմս հայոց մէջ վախ չկայ,
Արթուն զինուած պատրաստներ,
Միայն առաջարկութիւնն է,
Որ մենք քեզանից կսպասենք:

Թէն ունինք մենք զեկավար
Առիւծասիրտ Անդրանիկ,
Միայն նորա յոյսովն է որ,
Այսօր հայ ազգն է երջանիկ:

Կամ եկէք այցելէք մեզի,
Կամ մենք դանք այցելենք ձեզի
Մեզ էլ օտար պաշտպան չկայ,
Թէ չը պաշտպանենք մենք մեզի:

Քաջալերուէ քաջ անունդ
Վերջն անգամ ես պարզելու,
Հայկազեան վեհ անուններով
Միանանք պատերազմելու:

Դէ, արթնացիր
Վեհ քաջազունք,
Դէ, արթնացիր
Ով հայկազունք:

ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆ.

Համբերութեան մասին շատ համոզուեցայ,
Քերքս անյայտացաւ, ես սնանկացայ,
Համբերութիւնս էր, որ միշտ խաբուեցայ,
Համբերութեան արդիւնք ինձնից հեռացաւ:

Համբերութեան բնաւ ես չեմ համոզուիր,
Քանի որ սե բաղդս գրեց ծրագիր.
Համբերութեամբ հայոց լոյսը չը ծագիր,
Արիք որ արևմուտքէն ծագեցաւ:

Համբերէ թող մանկիկ, կաթ ու մակարդին,
Համբերէ թող ստիակ բացուելու վարդին,
Հայր, դուր էլ համբերիք կախարդին,
Որ աշխարհահոչակ արլօր խօսեցաւ:

ԵՐԲ ՁԵՌՆՍ ԱՌԻ.

Երբ որ ձեռիս առի մոտին բերդանը,
Իւր կարար մօտեցաւ թողեցի թանը,

Տեսէք, որ մարդկային վատ գրութիւնը,
Ահա այսպէս է միշտ աշխարհի բանը:

Ոմանք իւր պատուուց, ոմանք իւր վախուց,
Յարգ ու պատիւս անցկացաւ զլիւուց.
Այսպէս էլ հայոց զուր շանցնէր ժամը,
Իւր ազատութիւնը պիտ գտնար վազուց:

Ափսոս զուր անցկացաւ հայոց դարերը,
Հաստացրաւ փորը վանահայրերը,
Թէ լինէին Լուսաւորչայ զեկավար,
Այժմս ինչու տիրէր մեզ այս դարդերը:

ԱՆԲԱՂԻ ՀԱՅՔ.

Ախ, անբաղդ հայք, նախ ինչ էինք, այժմս էլ ինչ ենք եղեր,
Թողնելով մայր Հայաստանիս, շրջում ենք օտար տեղեր.
Միթէ խիղճ շունինք մենք հայերս, որ կեանքից ենք զրկուել,
Վեց դարեր ցաւ վիշտ կրելով, ասէք, միթէ չենք զգուել:

Ամօթ մեզի, հազար ամօթ, ամօթ բիւրաւոր անգամ,
Որ օտարք միշտ համարում են հայու որդուն անզգամ,
Հերիք է մեր կրամ կեանքը, մինչ այժմս էլ ճնշման տակ
Եղել ենք այլոց կաթնատու անասունի նմանակ:

Ոմանքս ձեացած հրեշտակ և ոմանքս էլ քահանայ,
Պատկերով լի ենք հաստատուն, գաղափարով սատանայ,
Նմաներ ենք իւայթիշ իժոց, մեր եզրօրը կը կծենք.
Չարագործ նախանձ սրտերով ծանր լծոց կը լծենք:

Ոչ սէր ունինք, ոչ միութիւն, միայն անուամբ լոկ հայ ենք,
Վիզ ծուաց օտար ազգերի օգնութեանը կը նայենք:

Չէ որ մեր սրտի համեմատ մեզ պէտքէ սիրէ Աստուած,
Ահա այսու ամենայնիւ մոլորուած ենք և կորած:

Հայ յուսահատ գիտնականն էլ, փուն լեզուաւ կարդարանայ,
Անլեզու, անուսում հայր ինչպէս իւր ազգ շուրանայ,
Տրնում է նա ամէն միջոց դէպի սուրբ ազատութեան,
Կոտորուում է անօգնական իւր սիրելի ազգութեան:

Հայ հարուստն էլ պարծանքներով եղած է արծաթասէր,
Խեղճ աղքատը ինչ պիտ անէ լինելով հայրենասէր.
Երբէք իւր կեանք չէ խնայեր, ցրուած ամէն անկիւնը,
Պէտք եղած ժամանակներին թափում է վեհ արիւնը:

Թողած ծննդավայրերնիս ընկած, բաղաքէ բաղաք,
Որսալով դէպ եզանակի, որպէս կորսայ ծիծեռնակ,
Թափառաշրջիկ հայերս կրում ենք անվայել կեանք,
Լոյսերնիս մեր ձեռամբ մարեր, կորսանք լոյս մխիթարանք:

ՄԻԼԱՐ, ՄԻԼԱՐ.

Միլար, միլար դու անբաղդ հայ,
Աստուած քեզի գուռ կը բանայ,
Մայր Հայաստան քեզ պիտ կանչէ
Վերև Աստուած քեզ տուն վկայ:

Անցաւոր աշխարհ է, միլար.

Օրէ կուգայ կանցնի, մի լար,

Այս գուռը գոցող Աստուածը,

Մի օր էլ կը բանայ, մի լար:

Օտարները ինչ փնտրում ես,
Ումից զարման խնդրում ես

Գնայ դիմէ Անգրտանիկին,
Թէ կուզես շրլլալ սեւերես:

Թշնամուդ կլլաս ոխակալ,
Բաղդիդ վերայ աշխարհակալ,
Քո բաղդը քո Հայաստանն է,
Թէ կուզես բաղդի տէր դառնալ:

ՉԱՅՆ ԵՆ ՏԱԼԻՄ.

Չայն են տալիս տխուր տխուր
Հայաստանի խորքերէն
Հուտով շուտով մեզ օգնութիւն,
Քաջ սասունից խնդրերէն:

Թուրք ու քուրդերը միացած,
Դէպի մեզ արշաւեց են,
Օսմանեան կատարի կուտով
Չորս կողմերս պաշարեցին:

Ելէք եզրաբք, ով քաջագունք,
Խմբերով համակրուինք
Դաժան թուրքի լծերու տակ
Հերիք է մենք համբերինք:

Սասնոյ քաջեր նեղն են ընկած
Հասնեիք շուտով օգնութեան,
Թողնենք հայր, մայր, քոյր, ընտանիք,
Դիմենք եղբօր փրկութեան:

Վերջին հաշտութիւն տուր, մայրիկ,
Ահա ես գնալու եմ,

Գնալ կրլլայ, դառնալ շրլլար,
Տուր ձեռներդ համբուրեմ:

Իսլամական զրգիւնները
Ինձ պիտ հանեն սարերը,
Դաշնակցութեան վեճ բաջերուն
Գնամ տանիմ ցաւերը:

Մնաս բարեաւ, մայր իմ անուշ,
Կուոյ ժամեր հասել են,
Հայրենեաց ցաւ շրլլկրողին
Անասունի դասել են:

Թող ինձ գնամ դէպ կուոյ դաշտ,
Թէ ինձ էլ պատճառէ մահ,
Դուցէ մեր կորուստ դաներով,
Թող լոյս գտնէ հայոց գահ...:

Ինձ նման հազար ու ե բիւր
Մինչև այսօր զոճ գացին,
Վեց հարիւր տարուայ միջոցաւ
Արդեօք ինչ մայրեր լացին:

Աղի աշի արտասունքդ
Բաւէ թափ տաս, ով մայրիկ,
Ինձնից փոքր քոյր եղբայրս,
Չեզ յիշատակ, ով հայրիկ:

Ահա բաժանուում եմ ձեզնից
Արտասունքներ թափ տալով,
Որդիական համբոյրներս
Առէք ինձանից լալով:

Թէև ունիմ շատ նպատակ,

Թերի մնաց սրտումս,
Ընկերներս ինձ կսպասեն
Աւելացաւ տրտումս:

Աստղ, լուսին, արեգակով
էլ պիտ շունենամ դադար,
Ջօր ու գիշեր սար ու ձորով
Ճանապարհ ունիմ երկար:

Ճանապարհում թէ պատահեմ
Չար թշնամու գնդակին,
Չեր փոխարէն հաւք ու գազան
Պիտ երգեն իմ դիակին:

Ամենայն սարերի գլխին
Ամեն մի կտորներս
Պիտի խլեն իրար ճանկից,
Քաշ տարով ոսկրներս:

Գերեզմանս սար ու ձորեր,
Անյայտ տեղեր պիտ լինի,
Թափառական ոսկրներուս
Ոչ որ տէր պիտ չը լինի:

Խոր գիշերուայ մութ անտառում
Սոխակները ու բազէք
Թշուառ վիճակիս երգելով,
Չեր քնոյ մէջ երազէք:

Մնաք բարեաւ, ով գերդաստան,
Մնաք բարեաւ բարեկամք,
Բոլորովին յոյս մի կտրէք
Թողէք միայն Տիրօջ կամք:

Թէ յաջողուիմ վերադառնամ
Մահ չստացած հասակիս,
Ազատութեան սուրբ դրօշմով
Պիտ հասնեմ նպատակիս:

ՔԱՆԻ ՔԱՆԻ

Քանի քանի տարիներէ
Չեռս շղթայ, ոտս շղթայ
Ընկած եմ բանտի խորշերը,
Տէր իմ, միայն թէ դու խղճայ:

Այն անպիտան շար Վասակը
Ինձի մատնեց հակառակը,
Գլխուս թափեց այս կրակը,
Տէր իմ, միայն թէ դու խղճայ:

Ոչ տէր ունիմ և ոչ պաշտպան,
Ընկերացաւ հետիս շղթան,
Բանտի խորքում կնեմ շրջան,
Տէր իմ, միայն թէ դու խղճայ:

Չեաներս ու ստներս թմրեցաւ,
Անտանիկի վէրք բացուեցաւ,
Մահուան ժամերս մօտեցաւ,
Տէր իմ, միայն թէ դու խղճայ:

Չեզ յայտնի է որ անմեղ եմ,
Քեզնից օգնութիւն խնդրեմ,
Քեզնէ ի գատ էլ ում գիմեմ,
Տէր իմ, միայն թէ դու խղճայ:

ԷԶՄԻԱՆԻՆ

Էջմիածին քո լոյս կարգը քիչ թոյլ տուր,
ժողովրդիդ սրտին մի լեցնէր հուր,
Թըրահայաստանից ահա քեզի լուր,
Կտրելու է շղթան այն բռնութեանը:

Ահա հայը այսպէս այլ այլ բաժանուած,
Թող շմայ գերութեան տակ վիզ ծռած
Տաճկահայաստանի հայն է համոզուած,
Կամ վերջ տայ, կամ կանգնէ քաջ Ախոյեանը:

Մեզ պատճառ քեզ գտայ, ով Լուսաւորիչ,
Աստուածապաշտութեան եղար քարոզիչ,
Ինչպէտք էր Տրդատայ լինէիր քաւիչ,
Այսօր մեզի կատէ կրօնականը:

Լուսաւորիչ, լոյս տուր քաղաք և գիւղեր,
Տես գառներդ գայլի բաժին են եղեր,
Մեծամասնութիւնն է պանդուխտ տեղեր,
Անփարատ վէրք ունի մնացականը:

Բաւ է Լուսաւորիչ կրենք տառապանք,
Քեզնից վերջ չունեցանք լոյս մխիթարանք,
Այլ և այլ փոխուել է մեր հին կերպարանք,
Սովորեր ենք վայելի մենք գերութեանը:

Թէ Լուսաւորիչ ես, մեզ այժմս լոյս տուր,
Լայով ու ողբալով եզեր ենք հաւկուր,
Գլխնաւ վերելը կանգնած սուր ու թուր,
Ինչպէս չը մոռանանք աղօթարանը:

ՀԱՅՈՑ ՄԽԻԹԱՐԱՆՔ

Հայոց մխիթարանք Բաֆֆի-վիպասան,
Խուլերու երգիչը Գամառ-քաթիպան,
Ձեր ծաղկապսակ գերեզմանին վրայ
Պարտաւոր է երգել հայ երգաբանը:

Խաղտելով թշնամեաց բռնի վոսֆորը,
Թաղեցիք ձեր ազնիւ կեանք և ոսկորը,
Թոյներնիդ թափելով հայ ազգի փորը
ձանապարհ ուղղեցիք արդարութեանը:

Մինչդ երկնքիցը մինչդ երկրէն
Առիք ու ծախսեցիք վէպ ու երգերէն,
Երդելով հայրենեաց տխուր խորքերէն,
Նորոգեցիք հայկաջ բուն շարականը:

Ձեր ձայնից կանաչեց արմատ և չոր ծառ
Հայոց ազգ գոշուտ է, ձայներդ անապառ,
Ազգին մէջ անուկնիդ հարազատ պայծառ
Թող յիշուի մեռեալ հայոց հողեբանը:

Ձերդ բռնած անմահական յրիչը
Ոտքի հանեց հայոց թմբած գործիչը,
Թէ բանաստեղծ, թէ հոգուոյ գրաւիչը
Ձեզաւ ձեզի նման ոչ բանականը:

Հետեւելով միշտ բարեաց աշխատութեան
Հողին զրաւեցիք բանաստեղծութեան,
Անկեղծ ազգի օրգիք բարեխօսութեան,
Հիրոսաց գլխաւոր իրաւաբանը:

Եկող գացող շատ կայ մեր մէջ ճշմարիտ,
Սակայն չեզաւ ձեզի նման սրամիտ,

Արդար ծնունդով կորան միամիտ,
Ինչու է պէտք անբան ուսումնականը:

1907 ԹՈՒԱԿԱՆ

Հազար ինն հարիւր եօթը թուական
Չնորհք պարզեցիր համբին ու խուլին,
Աշերնիդ լոյս, հայոց յեղափոխական,
Չնորհակալութիւն յայտնէք մամուլին:

Ահա նախ իմ համբ լեզուս բացուեցաւ,
Պէտք է բարձր խօսեմ ես խուլ Համիդին,
Ահա քո էլ ժամանակը լրացաւ,
Բայց նախ դիմելու եմ Անդրանիկին:

Մեր արդար խօսուածքէն իւր ականջները,
Թէ չը լսեց ու գոնդատնիս շիմանար,
Մենք կարդարացունենք մեր պահանջները,
Ձեռք պիտի առնուի ամէն մի հնար:

ԹԷ ԴՈՒ ՀԱՅ ԵՍ.

Թէ դու հայ ես եզբայր ահա մի գրուած,
Ան կարգայ, իմացիր ողբերգութիւնդ,
Բաւական չէ մնաս լուռ ու մունջ նստած
Քաջալերուէ, գոնաս սուրբ փրկութիւնդ:

Մայր Հայաստանէդ քեզ վկայ են կանչում,
Փաստարան Անդրանիկ և շատ հերոսներ,

Այդ քո կրած կեանքէդ դու չես ամաչում,
Աչքի առջև առած քո մարտիրոսներ:

Օտարում ըրեր ես քեզի ապաստան,
Գերի թողած ծնողք և գերտաստանդ,
Սպասում են քեզնից շուտով պատասխան,
Գնայ ձեռքով կտրիր վեհ դատաստանդ:

ՄԱՅՐ ԻՄ

Մայր, իմ ինձ ծնար ո՛ւմ համար,
Սրգիւնքս կը կրէ օտար,
Ուղարկում ես ինձի պանդուխդ,
Տանջուող դո՛ւ չես շարաշար:

Ինն ամիս պահիր արգանդիտ,
Քնացուցիր ինձի բազկիդ.
Ինձ քեզանից բաժանեցիր,
Միթէ ափսոս չէ քո գաւկիդ:

Դեռ քեզանից կարօտ չ'առած,
Պանդխտութեան ճիւղն եմ թառած,
Միհրանս քեզի միշտ կարօտ
Թող մնայ հեռու տեղ ընկած:

ԲՈՒՆԱԳԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Բռնակալ պետութիւն, ով Սուլթան Համիդ,
Հայաստանի մասին եղիր միամիտ.
Դու վայելէ միայն պապիտ ու մամիտ,
Այսուհետեւ եղիր Չամի-Սուլթանը:

Մտածէ դու, սուլթան, մտածէ վերջոյ՝
Քեզ էլ չը մնար միշտ այդ կէտէջոյ,
Խեղճ հայերը եթէ որ շէլար մէջոյ,
Ոչ որ էլ չէր լինէր քո սիրականը:

Լաւ իմացանք, ունիս սուրբեր կտրուկ,
Հայերու մասին ես միայն ստրուկ,
Բաւ է ծծես մեր արիւնը, ով տղրուկ,
Թողլով մեր վրայ քո պաշտօնականը:

Օսմանցիք, թոյլ մի տաք, կտրեցէք հային,
Չը նայելով ծեր թէ աղջիկ տղային,
Թող հայը սպասէ իւր ապագային,
Կարող է զիմելու ձեր հաշտութեանը:

Ընկել էք մէջերնիս, ինչպէս մի դազան,
Ոչ բահանայ ճանչցար և ոչ սրբազան
Պղծեցիք վանքերնիս և սուրբ աւազան,
Կրկին զիմել տուիք մկրտութեանը:

Թէ զգացում ունիք կարող էք սգալ,
Այդ բռնած զիրքերնիդ սխալ է սխալ.
Չե գնից կը պահանջուի ամէն մի մտխալ
Երբ որ բացուաւ հայոց մեծ վեհարանը:

Ինչպէս չը խղճացիք, անխ, դուք անխրաւ,
Այսքան հայոց աշխատանքը ով կերաւ,
Գազազ ամիրան չէր ձեզ փառքի բերաւ,
Մինչև իսկ յանձնեցիք թագ ու նշանը:

Այժմս եղերէք միշտ հայոց հակառակ,
Այլոց զէմը մեզի կնէք պախարակ,

Հայոց հարցմանը դէմ բերելով առակ,
Գլխնուս կը կարդար ձեր փունճ գուրանը:

Գուք էլ իմացար որ հայն է անճար,
Չեր գուրանը ցուցեր կուտար մեզի ճար,
Չը նայելով եկեղեցի և տաճար
Քայքայեցիք եկեղեցւոյ խորանը:

Թէ ունիք նպատակ վրէժ լուծելու,
Գնացէք Սասնոյ դէմ նահատակելու
Հայ քաջեր հոն էին ձեզ հետ կուռելու,
Ճանաչէիք ով էր Մահմէդ Օսմանը:

Հետեւելով փունճ Սուլթանի խորհուրդին,
Ի՞նչ կը տանջէք խեղճուկ հայ ժողովրդին.
Չեզ օգնական առած վայրենի քուրդին,
Խլեցիք թէ ապրուստ թէ գործարանը:

Օտարներին ձեզ կարծելով բարեպաշտ,
Հաւատարիմ հայոց եղեր էք անհաշտ
Մոռացար Աստուածնիդ, դարձար կռապաշտ,
Պարպեցիք հայոց աղքատ գրպանը:

Այդ ձեր անգութ խիղճը ինչպէս համբերեց
Աւուր հացի կարօտ տները պարպեց,
Գիւ յօժար զլսլով զետին տապալեց
Աւմեղ կոյս անարատ հայ աղջկանը:

Հայութիւնը բնաւ այս չը մոռանար,
Թող պահէ այս ոխը մինչև դարուց դար,
Իրաւունք առաջդ դնելով արդար
Տես ինչեր պիտ կրէ անշահ ֆաթմանը:

Յայնժամ վերք բացուելով ձեր սրտի խորէն,

Չեր բերնով պիտ ասէք գտանք փոխարէն.
Ահա նշանակէք խօսքս այս օրէն
Թէ կամիք ընդունել ձեր պահարանը:

ԱՅՍ ԱՂԽԱՐՀՈՒՄ

Այս աշխարհում ընծայուելուս ինչպէս գանդատ չունենամ,
Քանի որ թէ մահուան տէր եմ, կայ ինձի մի հալածող,
Ջանքեր թափում եմ անխնայ, կեանք ու վայելք ունենամ
Թէ չը կամի, ես ինչ անեմ որ ունիմ տէր ստեղծող:

Ոմանք ման կուզան մոլորուած, ոմանք եղան բազաւուր,
Բազաւուր մոլորուածի գլխին կանգնած դատաւոր,
Տեսնում եմ ես տեսնում եմ թէ աշխարհումս ինչ կլլայն,
Տեսայ ոմանք խնդումի մէջ, տեսայ ոմանք էլ կուլան:

Ներկայիս միշտ վստահելով թէ աշխարհում մենք էլ կանք
Աւագ, որ չենք մտաբերում այսօր կանք, վաղը չը կանք.
Յիմարաբար կարծող շատ կայ, մերն է աշխարհ բովանդակ,
Ոչ, սխալ ենք, մենք թուչուն ենք, նա մեզ համար է վանդակ:

Ասէք, այն ո՞ւմ է մնացել այս ունայն աշխարհումը,
Խորին խորին մտածողին շուտ կը կտրի խնդումը.
Ով է եկել այս աշխարհը, նմանապէս է գաղթեր
Իբր մի հիւր եկեր անցել, ասէք ինձ, ո՞վ է յաղթեր:

Միայն խարուսիկ յոյսերով կանցնի մեր օր ու ժամը,
Փշելով բնական զեփիւռ ցրում է մեր երամը,
Մահը մեզ սեփհականացած, զրուած է մեզի առաջ,
Կան ոմանք մահուան ձեռիցը, կուզեն փախ տալ ձախ ու աջ:

Օր ըստ, օրէ տարուէ տարի մեր կեանքն է պակասում,
Գարձեալ մենք միշտ յիմարաբար լոյս աւուր ենք սպասում.
Ահա ես այսպէս կը խօսամ ով էլ մնայ կենդանի
Այսօրուայ փառքի փոխարէն, վաղը պիտ տայ երանի:

Ով կը յիշէ մեր նախնեաց հողն ու մարդը պտղաբեր,
Բազաւուրով այժմեան դարուց, բոլորովին է տարբեր
Տառապում ենք զօր ու գիշեր ապրուստի մը ման գալով,
Ողբերգութեան ձայնը թողած, աղքատը մնաց լալով:

Ըստ ու շատ են անիրաւներ, արդարին իրաւունքը
Խլելով անխղճմտաբար, թափ կուտան արտասունքը.
Քառսուն օրուայ քաղցած գայլի նման բերան բացած
Յարձակում են խեղճ աղքատին, որպէս մի գազան կատղած:

Ամէն գործի ջանք գնելով, մոռացել օրէնք հաւատք
Միայն անձնական շահերնուն դարձեր են թերահաւատք,
Նախանձութեամբ պատճառ կլլան հարեւանի ապրուստին,
Հարուստ աղքատին ատելով, աշխատում են կորուստին:

Ոչ հարուստ թող ուրախ ըլլայ, ոչ աղքատը յուսահատ,
Միշտ սիրով միաբան լինինք, քանի որ մահ կայ հաստատ.
Թէ կարենաք միշտ կամեցէք ձեր հարեւանին բարի,
Թէ Աստուծոյ և թէ մարդկանց յանժամ կը յիշուիք արի:

Գրեթէ աշխարհը ծառ մ'է նա էլ ունի ժամանակ,
Երբ կուզայ իւր ժամ ու վայրկեան, չենք մտար հասուն թէ խակ
Ինչպէս պտուղն պարտէզումը գետնի երեսին փռած,
Այնպէս էլ մենք հողի վրայ պիտի մնանք սփռուած:

Ուրեմն ո՞ւր է մեր կեանքը, ինչերնո՞ւս լինինք ուրախ,
Քանի որ չունինք հաստատ լոյս որ կրում ենք ախ ու վախ.
Թէ և ոմանք առ ժամանակ կը վայելին ապաղայ,
Գա էլ ոչինչ անընդունակ մահուան ժամուն նա կզգայ:

Չէ մեր պապ ու մամբ եղաւ մեզ օրինակ Ազամ Եւան
Թողին մեզի այս յիշատակ, որ պիտի մտնանք գերեզման,
Որքան ապրինք ահա այս է մեր սղաւոր վիճակը,
Ցանկարժ երկնքից պիտ պայթէ մահուան ատրճանակը:

ԱՅԺՄԵԱՆ ԴԱՐ

Այժմեան դարերի համեմատ
Չը գիտենք լաւ և թէ վատ,
Արդարութեան փոխարէն՝ մենք
Տեսնում ենք անիրաւ դատ:

Միթէ չես տեսներ դու, Աստուած,
Երկնային ամպերու տակից
Ո՛վք են վախցող ջրհեղեղից,
Սոգոմ Գոմոր կրակից:

Ո՛ւր է ծաղկաւէտ աշխարհդ
Որ՞այժմս կերևի գոմ,
Օրէնք հաւատի տեղը
Ցանում ենք այլ և այլ որոմ:

Գարձեալ Տէր իմ վթարցող ես,
Ներէ մերին յանցանաց,
Թէ որ մենք ենք քո արարած,
Թողութիւն տուր մեր մեղաց:

Ստեղծերես երկինք գետինք,
Աստղ, լուսին, արեգակ,
Թէ հաւքեր, թէ շորքոտանիք,
Միմեանցը հակառակ:

Ստեղծերես մարդկանց համար
Եւ աշխարհի իբբ գարդ,
Իւրաքանչիւր արարածոց
Պարգևեր ես պէս պէս գարդ:

Չորորդէն մին ստացեր է
Պարգևածներուդ յոյսը,
Երբորդ մասին պարգևեր ես
Անյաջողութեան յոյսը:

Ստեղծերես որպէս թէ մարդ
Քո գծովը հաւասար,
Ոմանց ծովից կը ճամբորդես,
Ոմանց դցած սարէ սար:

Թող խղճուկս գիշեր ցորեկ
Ցիչէ քո սուրբ անունը,
Սակայն բնաւ մոռացուցիր
Մի՛րանիդ տեղն ու տունը:

Թողեր ես օտարէ օտար,
Փտարք միշտ տալով պատիժ,
Արդարութեանս փոխարէն
Հակառակ ինձ դարձան իժ:

ՈՎ ԱՂԽԱՐՀ

Ով աշխարհ, ստեղծուեցանք ցաւերդ կրելու համար,
Մեր ժրաջան աշխատութեամբ շունինք մի ժամ միրոսդ
գալար,

Գոնէ տուր քիչ հանգստութիւն, չարչարանքնիս է բաւական,
Միայն լսկ ազրուստի համար ընկած ենք դաշտեր, սարէ սար:

Ոչ որ էլ յօժար չէ որ մեզ տրուած է այսպիսի մի կեանք,
Պակաս չէ մեր գլուխիցը ամէն մի տեսակ փորձանք.

Քանի հիւր ենք եկել քեզի, չը տեսանք մի օր մը լոյսդ,
Խաւարերես լոյսդ մեզնից, գոնէ մերժէ չուտով երթանք:

Հող էինք անդրէն, հող մնանք, չենք գիտեր որքան դա-
րէ դար:

Սև հողին տակը մնալով թող մեր ոսկրը առնու դադար,
Հողույ թռչնոյ հետ գործ շունինք, կարող է դատ վարել
Աստուած:

Յայնժամ նա կը որոչէ մեզ ո՞վ է մեղաւորն ու արդար:

ԿՈՌԻՆԿՆԵՐ

Մի խումբ կռունկ տեսայ շտապով եկան
Չայն կուտան մեզ տխուր տխուր երգելով,
Ահա լուր բերեր ենք ձեզի սեփհական
Թէ քաղաք, թէ գիւղերուն բաժանելով:

Խօսէք կռունկ, խօսէք, ձայներնիդ անուշ,
Ձեր անուշիկ ձայնից սիրտս լեցուաւ փուշ,
Ի՞նչ պատճառեց ձեզի որ մնացիք ուշ,
Սպասում ենք ձեր ձայնին կարօտելով:

Պանդուխտներնու մասին պատգամաւոր ենք,
Բաղդատու, Պասրատու բնաւ պակաս չենք.
Տարին մի անգամ մը մենք շրջան կընենք,
Չտապով ենք եկել օդը ձեզքելով:

Լուր ունինք ձեզ այսպէս, սիրելի մայրեր
Կարօտնիդ կը կրեն միշտ ձեր զաւակներ,
Մնացեր են խեղճուկ, օտար երկիրներ,
Կանցեն օրերնին դառն սուգերով:

Մեզ դանդատուեցան թէ օտար ենք օտար,
Չատ խնդրուան, մեզանից էլ բարև տար,
Թող լաց ու կոծ շանեն մեր անուշ հայր մայր,
Կեանքերնին չը փոխեն մեզ սպասելով:

Ահա այսպէս ձևը դաւակունք խղճալի
Բաժանուեր են հարից ինչ զարմանալի,
Տեսած ենք վարքերնին ծանր, ցաւալի,
Մտում են շարաշար աշխատանքներով:

Տեսանք ոմանք մերկ էր, ոմանք էլ քաղցած,
Ոմանք էլ քամակին ծանր բեռ առած,
Դէմքերնին էր տխուր, սրտերնին վառուած,
Բացած են մարմնոյ վէրքեր տեսակով:

Խղճացէք ձեր պանդուխտ խեղճ զաւակներին •
Զուր կը փճացնեն իւրեանց կեանքերնին,
Տեսէք, հաւատացէք նրանց վէրքերնին,
Օտարը տանջում է, լուծեր դնելով:

Անհամբեր կը մնանք ձեր պատասխանին,
Մեզանից էլ բարեւ յիշէք Միհրանին,
Կամ թէ սպասեցէք մեր վերադարձին
Թէ որ մահ չստանանք որսկանի ձեռքով:

ՀԵՅ ԱՉՔԵՆՅԵՆ

Ա՛խ, այս ինչպէս բազդ է հայ ազգանունը,
Ուր էլ որ գացի ինձ շը տուին պատիւ,
Մեր ձեռքով քանդեր ենք մեր ազգի տունը,
Թշնամիք ըրել են մեզ հեծելանիւ:

Յանկարծ միտքս ընկաւ վեհ Հայաստանս
Սկսեցի լինել ներքին սիրահար,
Չեռք առի իմ պաշտպան սիրոյ բերդանս
Հայրենեացս սիրոյն ընկայ սարէ սար:

Իմ գոր ու գիշերս անյայտ շը գիտեմ,
Մար ու ձոր ըրել եմ իմ օթեանը,
Թէև մի կեանք ունիմ ինչու խնայեմ
Որ օտարը կ'ատէ մեր ազգութեանը:

ԵՍ ԹՈՂ ԼԻՆԻՄ

Ես թող լինիմ Հնչակ իսկ դու էլ Գաշնակ,
Մկրտուած ենք երկուքս էլ մի աւազան
Ինչո՞ւ ենք մենք միմեանցս հետ ներհակ,
Ո՛վք են որո՞մ ցանոգ մեր մէջ զանազան:

Եկ, հարազատ եղբայր, սիրով լինինք հաշտ
Ինչ պայմանաւ միմեանցից պիտ գատուենք,
Ուզողենք կուուողներին պատերազմի գաշտ,
Կարելի է սէր միութեամբ ազատուենք:

Կուուենք հաշտ կերպով որպէս կուուեր են
Մեր նախնիքները հայրենեաց համար.
Կոտորել, կոտորուել երբէք նշան չեն,
Գոնէ թող մեզ չասեն յիմար են յիմար:

ԵՒՐՈՂ.

Ա՛խ, դու կախարդ եւրոպ, ո՛ւր է քո յօղուած,
Որ հայերս քեզմով էինք համոզուած,
Մինչ այժմ էլ քո յոյսով մնացինք խաբուած,
Մի՛թէ այսպէս էր քո արդար պայմանը:

Ապերախտ եւրոպա, բաւէ որ խաբէք,
Չեր շնորհիւ հայոց արիւնը թափէք,
Խաբէութեամբ կուզէք հային հալածէք
Պատճառներ լինելով անմեղ արեանը:

Քաղաքակիրթ եւրոպական պետութիւն,
Մի սխալուիք, էլ չ'խաբուիք հայութիւն,
Այսու յետոյ հայոց չկայ լուութիւն,
Փոխարէն կը գտնաք ձեր վատութեանը:

Չերդ շահից համար ամէն բան կանէք,
Երբ շահ տեսնաք արդարութիւն կը վանէք,
Աշխարհումս ձեզի կրթեալ կանուանէք,
Բայց ոչ որ հաւան չէ ձեր կրթութեանը:

Հաւասար էք ինչպէս ծովային ձկանց,
Որպէս կը կլլեն մեծերը մանկանց,
Երեսաբար քաղցր, բայց իժ էք տկանց,
Այժմս թող ձեզի հարգէ դիւրահաւանը:

Անգղիայ, լաւ սրիր քո սուր ու դանակ
Տաճկին առաջնորդիք հային փոխանակ,
Ես քո անուն կուտամ արիւնապապակ,
Հայք թող չսպասեն քո միջնորդութեանը:

Միամիտ հայերուն ոտքի հանեցիր,
Բռնակալ պետութեան ձեռքը յանձնեցիր,

Հեռատեսութեամբ միշտ հայոց ծաղրեցիր,
Որի շուղարկեցիր քո ոստիկանը:

ԵՐԿՈՒՔԴ ՄԻԱՍԻՆ.

Հնչակ, և դրօշակ, երկուքդ միասին
Գուք շատ հետևեցար փրկութեան դասին,
Արտասունք թափելով հայրենեաց մասին
Արեան հեղեղ վազցրիր ամբողջ սահմանը:

Նպատակնուդ արժանանաք, սիրելիք,
Բաւէ հայոց ազգը լինի խաղալիք,
Մինչ երբ այլեւո՞՞ք ովկեանի ալիք
Նա միշտ խաղտում է ձեր արդար, հիմանը:

Որք ազգի տղերք, հարազատ որդիք,
Մինչ այսօր կը կրէք ազգային կնիք,
Թէև չեմ իմանում ինչէ՛ ձեր դադանիք,
Որ մոռացար իսկոյն խեղճ Հայաստանը:

Թէպէտ հայրենեաց միշտ դուք հեռատես էք,
Պարթևի գրիչով ականատես էք,
Քաղաքականութեան էլ ինչ կոպասէք
Հայոց արեամբ շաղախելով մեկանը:

Չտապեցէք տալու վերջին հարուածը,
Բաւականէ անմեղներու խարուածը,
Նոր լոյս ծաղկեց հայոց արեան թափուածը
Պատրաստուած վրէժխնդրութեանը:

Մեր շարժումը կախում ունի ձեզանից,
Քաջութիւնը պահանջեցէք մեզանից,

Գուրս վանենք թշնամիք մեր ապաստանից,
Ազուարը թող չերգէ մեր երգարանը:

Մինրդ ծնէվայում և մինրդ Լօնդօն,
Հաստատեր էք հայոց ազգին կետրոն,
Կ'երգէք ժողովուրդին յառաջ ու հապօն,
Ինքներդ կանգ առած արտասահմանը:

ՀԱՅՐԻԿ ԽՐԻՄԵԱՆ.

Ով Խրիմեան Հայրիկ, ով դու վեհափառ,
Հայ սրտերուն մէջանեղ բուրեցիր բուրուառ,
Կարգալով մեր գլխին քարոզ և թէ՛ ճառ
Միշտ բարձրացուցիր դու քո աստիճանը:

Վեհափառութեանդ եկել եմ ես հիւր
Ազգային ցաւերով սիրաս լեցուած բիւր,
Ինչո՞ւ չը դադարիր քո երկու աղբիւր,
Որ կը հոսացունես դէպ սվկիանը:

Փառք, երանի կուտամ, կուտամ այս աւուր,
Էլ հայերը պէտք չէ մնայ լոււ տխուր.
Վարազայ վանքիցը թէպէտ ունիմ լուր,
Ջանք են թափում կաց հիման քայքայմանը:

Թող քանդեն վանքերնիս, թող քանդեն անով,
Կուղեն թող շաղաղեն հայոց արիւնով.
Հին աւերակները կառնենք թանկ գնով,
Ծառայող ենք արդէն նոր շինութեանը:

Քաջ Անդրանիկ որ ընկած է առջնուս,
 Յոյս ունինք որ սև պիտ չգայ երեսնուս,
 Այս փառքն է որ վրա հասաւ հայերուս
 Ձեռքը մեկնեց հայ աշխարհի հիմանը:

Արի, զթայ հայրիկ, կուտամ ձեզ բողոք,
 Մտածում եմ, չունինք ձեզնից գատ ոչ որ,
 Մեր յոյսն ու հաւատը միայն դուք էք լոկ
 Թշնամիք պաշարեց մեր արշաւանը:

Մենք Հայրիկ ենք գոչում, բայց դուք միշտ լուսւմ,
 Աշխարհ թնդաց հայոց գոչում և գոռում,
 Մեզ յոյս չկայ օտար պիտական դռնում,
 Հանձար է նուրբ զեկզ բարելաւմանը:

Վայելեր էք սուրբ յաթուռին կտակը,
 Ազգիդ թողած օտար հովանու տակը,
 Այսպէս գնայ հայը կուսայ յատակը
 Մինչև շարժում տալու ձեր քննութեանը:

Խորին ատելութեան, խորին լուսութեան
 Որպէս համբերում էք, Հայրիկ Խրիմեան,
 Չղթան գցին օտոզ վեհափառութեան,
 Թողին լոյս աշխարհի խոր մթաբանը:

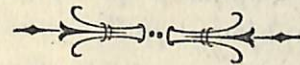
Փորձուար և գտուար ամէն մի շրջան,
 Փողովուրդըդ քեզի կոչեց Հայրիկ ջան,
 Մինչ ստացար Լուսաւորչայ աստիճան
 Հասար մայր աթուռի ընտրութեանը:

Գրաւում ես մեզի քո սուրբ կրօնքով,
 Տանջում ես մեզ օտարների օրէնքով,
 Հայոց ազգ ապրում է միայն օրհնէնքով,
 Կամ այլ և այլ յոյսի բացած բերանը:

Հայրիկ, ո՞վ յիշեց քեզի, այդ Խրիմեան, անունը Հայրիկ.
 Ո՞վ ձեր անուն կոչեց կանխիկ, ո՞վ էր ձեզ մարգարէացող,
 Բնաւ ես քեզի չեմ ճանչնար, քանի որ ես չունիմ մայրիկ,
 Հապա որ ես մանկիկ էի, ո՞րի չեղաք ինձ հողացող:

Այս քանի դարերէ ի վեր մայրս մնում է որբացած,
 Մեզի թողնելով հայրենիք, ինքներդ եզաք օտարացած,
 Երբէք խնամք շտանելով թէ սրանք են մերկ ու քաղցած,
 Մի՞թէ դուք չեղաք մեր սրտին բազմատեսակ վէրքեր բացող:

Մայրիկս տրտում ու տխուր կսպասէ միշտ օգնութեանդ,
 Որդիբը միշտ աղօթող են կենաց վեհափառութեանդ,
 Որքան շահուելդ մեզ լուր տաս ձերունի պանդղտութեանդ,
 Մի՞հրանիկդ ճանապարհիդ միշտնական թող մնայ լացող:

ԱՐԺԱՆԻ ԶԵՄ.

Արժանի չեմ մի՞թէ, երկնաւոր Աստուած,
 Ականատես լինել հային ազատուած,
 Գարնան ծաղիկի պէս սրտիս վարդ բացուած,
 Սոխակը գար երգել իմ բուրաստանը:

Աստղ, լուսին, արեգակ, աշխարհ անթաւամ
 Այս տխրալի ցաւս ձեզի կը բառնամ,
 Թէ չտեսած մեռնեմ, օտար հեռանամ
 Մի օր լոյս տաք գերեզմանիս շիրմանը:

Գոնէ ելնեմ գրկեմ իմ մայր Հայաստան
 Բաց դռները տեսնելու ազատութեան,
 Յետոյ մտնամ գերեզմանս անսասան
 Ննչեմ խոր քնուս մինչ յաւիտեանը:

Յայնժամ ես կլինեմ միշտ ձեզի հետ հաշտ,
 Կարծելով թէ դուք էք հայոց բարեպաշտ,
 Հայն էլ չլինելով վախկոտ հոգեպաշտ,
 Անցքերէն թող յիշէ Վասպուրականը:

Ձեռք առնելով գրիչ և կաղամարը,
 Նորից նոր թող գրուի հայոց տոմարը,
 Վեց դարերի անցքէն բարին և չարը
 Պարտաւոր է գրել հայ պատմաբանը:

Պատմութեան էջը միշտ այսպէս գրելով,
 Գուր Պարսիկան դիմաց միշտ ներհակելով,
 Քաջ Վարդանի կտակ շմուռանալով,
 Արագընթաց դիմել գուր Պարսկաստանը:

Ասէք, ով Պարսկաստան, նախ տայլով բարև
 Բաւ չէ որ ձեր վերայ ծագեցաւ արև,
 Քաշեցէք գլխերնուդ ձեր քողերը սև
 Ահա կրկին կուգայ, մեր Գայլ Վահանը:

Մնացորդ հայերն էլ ասելով Սուլթան,
 Միշտ մղուելով առաջ դէպի Չամ երթան,
 Միասին առնելով մի կտոր չորթան,
 Ասեն, հայր չըաւ ձեզ մտահանը:

Փափագ ունինք դիմել ձեզ հիւր մի աւուր,
 Թէ ինչու մնացիք այս չափի տխուր,
 Ահա Հայաստանից ձեզ բերեր ենք լուր
 Ցաւակիցէ քո վատթար գրոթեանը:

Ինչ պատահել է ձեզ ով դու օսմանցիք,
 Ձեզ հոգատար կը լինի հայաստանցիք,
 Հայերին մի կարծէք ինչ յունաստանցիք
 Ձեզ սիրով կրնդունէ մեր աւագանը:

Ձեր ըրած փոխարէն մենք չմոռացանք
 Այսօր ձեզ դիմելու պարտաւորեցանք,
 Ի՞նչ կասէք Օսմանցիք, սրն է մեր յանցանք
 Վէրքերնուս ճար չեղաւ մեր զեզարանը:

Քաշելով Լևոնի սուրը ժանգոտած,
 Ջարդը տալով թիւրքի դիակը դիպած
 Ձեզ էլ վրէժխնդիր միայն սա թողած,
 Պարսկահայք դիմեցէք Չամի թաղմանը:

Այնուհետ դիմելով հայոց գերեզման
 Ձեր ուրախութիւնը լինի անսահման,
 Երգեցէք հերոսաց զոհերու վրան
 Ներկայացէք հայ հոգեհանգստեանը:

Կարելի է ձեր ուրախ ազգակէն
 Մեր ախանջը լսէ սև հողի տակէն,
 Ուրացիք չը լինիք ձեր նահատակէն,
 Ծխելով աճուշահոտ խնկամանը:

Յետոյ ձեր փառքով միշտ կամաց կամաց
 Վրէժխնդիր լինելու էք թշնամեաց,
 Աշխատէք գտնելու գարման վէրքերաց,
 Դիմաւորելով դէպ մինչ Հնդկաստանը:

Ո՛հ յայնժամ ես էլ լինէի ձեզ հետ,
 Ճեղքելով անցնէինք թէ ծով և թէ գետ,
 Հայկական ալիքը շարժելով վէտ վէտ,
 Տիրէինք արևելք արևմտեանը:

Ներհակելով Մուհամէդի որդւոցը,
 Վզերնուն դնէինք կտրուկ սղոցը,
 Ներկելով խաղաղ ովկիանի ծոցը,
 Սրէ կանցունէինք մի տարեկանը:

Ընդհանուր աշխարհը լինելով խաղաղ
 Քրիստոս Մահամէդի չէր լիներ մատաղ,
 Մինչ երբ երգելու են փուճ գուրանի տաղ,
 Ոչ թէ թուրք պարսիկը այլ գանազանը:

ԳԱՍԻԹԱՆ

Արմենեան, Հնչակեան և Գաշակցական,
 Երեք գլինւոր միմեանցը պատահեց,
 Սկսեց մի լեզուայ կռիւ հայկական.
 Արմենեան գլինւորը այս հարցը դրեց:

Արմենեանը ասեց, Հնչակ և Գաշակ,
 Ի՞նչ թափում էք դուք ճիգ ու ջանք շարունակ
 Ասէք, դուք ի՞նչ գործքով ունեցաք հռչակ,
 Որ տասն հինգ տարով կռիւ մղեցիք:

Հնչակեանը ասեց, պարոն Արմենեայ,
 Կը խնդրենք քեզի քիչ հեռի գնայ
 Այժմս քեզ կը վատաբանեմ անխնայ
 Գուր հայկական ասպարէզից հեռացիք:

Գաշակեանը ասեց, ի՞նչ է ձեր դատը,
 Հաշտուեցէք եզրայրք, ես լինիմ վատը
 Ոչ Գրիգորն էր մեզօք ոչ էլ Տրդատը,
 Միայն սէր ու միութիւն չը պաշտպանեցիք:

Արմենեանը ասեց որ նախ մենք էինք
 Հայրենեանց ցուերը միշտ կը գրէինք,
 Մենք միակ հայրենիք ինչպէս տիրէինք,
 Մեր հոգս ու ցաւերն էլ դուք չը լսեցիք:

Հնչակեանը ասեց այո՛ գիտեմք ձեզ,
 Կույտուրական ձեռով գրաւեցիք մեզ.
 Հայրենիքի մասին ինչ կարիք կայ քեզ,
 Կամ թէ մեզի նման արիւն թափեցիք:

Գաշակեանը ասեց բերան մի բանաք
 Գուր վայելել գիտէք այցոց հպատակ,
 Ինձ հարցունէք, ոչ մի ժամ չէք ընդունակ,
 Ձեր Գաշակ եղբօրը սրի շօղնեցիք:

Արմենեանը ասեց շունինք դուր արիւն
 Որ թափենք անխնայ և գնայ կորիւն,
 Չկնց այս էր որմենք քաշուեցանք մի անկիւն
 Երբոր տեսանք ձեր մէջ մեզ շնդունեցիք:

Հնչակեանը ասեց կտրաւ համբերանք,
 Չուզեցինք վայելել մենք այս դառն կեանք,
 Հրաւիրեցինք ձեզ որ կռիւ բանանք
 Ազատ երկիրներում ձեր կեանք պահեցիք:

Գաշակեանը ասեց մենք շուտ զգացինք
 Անօգնական հայրենիքի դատ բացինք,
 Մենք ձեր մասին շատ ողբացինք ու լացինք,
 Ո՛հ, մեր բազդի վերայ երես դարցուցիք:

Արմենեանը ասաց մենք միշտ ձեզ ասինք
 Ժամանակ չէ կռուել շատ կը վնասուինք,
 Մենք չիշեցինք որ թէ քիչ է սպասինք
 Եւրօպացոց վրայ յոյսեր դրեցիք:

Հնչակեանը ասեց չէր լինիր վնաս
 եթէ որ մենք բաժան չըլլայինք մաս մաս,
 Այժմս մեր գլխին ինչ հրահանգ կտաս
 Մեզ յայտնի է որքան որ փառք սիրեցիր:

Գաշնակեանը ասաց եկէք միանանք,
 Միութեամբ մեր վէրքին դարման մը գտնանք
 Լոկ միութեամբ գուցէ ստանանք փրկանք,
 Բաւական է եղբայրք որ համբերեցիր:

Արմենեանը ասեց մենք չենք միանար,
 Ամէն ոք իւր համար թող գտնէ հնար
 Ես լաւ գիտեմ որ մենք չենք սիրեր իրար,
 Այժմէն սկսած մեզ կեղծ համարեցիր:

Հնչակեանը ասեց որ մենք ինչ անենք,
 Մի շնորքնիդ չկայ որ գովաբանենք,
 Այո եղբայրնիդ ենք ձեր ցաւը տանինք
 Բայց մի օր դուք երբէք մեզ չ'որոնեցիր:

Գաշնակեանը ասեց Աստուած վեր վկայ
 Երկուքիդ մօտ էլ ոչ մի խիղճ չը կայ.
 Տաճկահայաստանի կռուից նոր եկայ
 Այսօր էլ իմ դիմաց ինչ դատեր բացիր:

Արմենեանը ասեց, որն է Հայաստան
 Որի թողիր ու հեռացար ապաստան,
 Կը խնդրեմ որ տաս ինձ մի պատասխան
 Կռուոյ ասպարիզից ինչու գաղթեցիր:

Հնչակեանը ասեց չունինք թնդանօթ
 Այդ հարցիդ փոխարէն ամօթ քեզ, ամօթ,
 Կեղծ անուններով էք հայրենեաց ծանօթ
 Միայն սիրոյ արդիւնքները գրկեցիր:

Գաշնակեանը ասեց զարնել զարնուել
 Թշնամեաց դէմ միայն պէտք է պարզուել,
 Մենք սուրբ ծրագրէ երբէք չենք զգուել
 Գառն բանբասանքով սիրտերս վառեցիր:

Արմենեանը ասեց կռուոյ ծաղիկ էք
 Հայրենեաց սիրուն միշտ ծլէք ու ծաղկէք,
 Ձեզ ծնող մայրն ենք, մեզ զուր մի ծաղրէք
 Պարզ ենք վաղուց, ինչո՞ւ կլլաք ուրացիր:

Հնչակեանը ասեց մենք չենք ուրանար
 Ժիւ աշխատանքներնիդ երբէք մոռանար,
 Ճերմակ թուղղ սև մելան ընելով քնար,
 Հայկայ սերունդին մէջ վարձքով ածեցիր:

Գաշնակեանը ասաց ունինք աշխատանք,
 Մեզի նման երբէք չունեցար մի ջանք
 Բանդ, շղթայ, կախաղան, ամէն մի տանջանք
 Կրելով մենք միակ յիմար յայտնեցիր:

Արմենեանը ասեց ունինք իրաւունք
 Այսու առթիւ չը փոխեցինք մեր վարմունք,
 Չատ վռագելը մեզ չը բերեր արդիւնք,
 Հայրենիքի վարքն ու փառքը կորուցիր:

Հնչակեանը ասեց դեռ մենք չենք մեռած
 Կամ թէ ովկեանի մէջ տեղ ընկղմած,
 Սէրը ոչ մի անգամ չը թողներ քնած,
 Միշտ անշահ դրութեամբ մեզի խաբեցիր:

Գաշնակեանը ասեց այս քանի տարին
 Չարը կորցունելով պիտ գտնանք բարին,
 Կուգէք օգնէք թէ ոչ, գլուխնիդ քարին
 Ողջ լինի մեր քաջեր և ժիր Սասունցիր:

Արմենեանը ասեց: մ'նէք այդ յոյսը
 Կուզէք մուծը ընկէք և կուզէք լոյսը,
 Գիտեմ պիտ չորցունէք հայրենեաց բոյսը,
 Բաւ համարէք որքան որ կոտորեցիք:

Հնչակեանը ասեց առանց կոտորած
 Աշխարումս ոչ մի ազգ չէ ազատուած.
 Մենք կ' կուուենք միայն յոյսդ դրած Աստուած,
 Ա՛փսոս հայ անունը որ վայելեցիք:

Դաշնակեանը ասեց լինէր միութիւն
 Յիրաւի որ կը տանէինք յարթութիւն
 Միութեան դէմ ինչ է գանել փրկութիւն,
 Հնորհակալութիւն որ կատարեցիք:

Արմենեանը ասեց, մենք ունինք մի ձայն
 Ոչ թնդանօթնիս կայ և ոչ հրացան,
 Ամէն մէկս անկիւններում ցիր ու ցան
 Ինչպէս պատերազմի փողեր հնչեցիք:

Հնչակեանը ասեց ազնիւ մակարդը
 Թշնամեաց դէմ միշտ պիտ լարէ թակարդը,
 Թէ որ կրող չէիք հայրենեաց դարդը
 Սկզբանէ ինչու գլուխ վարեցիք:

Դաշնակեանը ասեց ձեզ չենք սպասեր
 Արով ունինք եռանդ և ազգային սէր,
 Եթէ որ լինէիք իսկ հայրենասէր
 Կէտը եկած ժամուն հում սպասեցիք:

Արմենեանը ասեց ձեզնից առաւել
 Թէ որ ժամանակ գայ, սենք գիտենք կուուեր,
 Մենք շենք կամիր երբէք իգուր անդ մեռնել,
 Ո՛ւր է դրօշներնիդ որ ծածանեցիք:

Հնչակեանը ասեց սէր տալով փողին
 Եւ թէ վայելեցիք փափուկ անկողին,
 Ափսոս չէ կեանքերնիդ, որ պիտ տաք հողին,
 Մի պատճառաւ հանգստութիւն տիրեցիք:

Դաշնակեանը ասեց դիտենք բաներնիս
 Թէ որ մի գրօշ էլ չըլլայ գրպաննիս,
 Խնդրում եմ որ չը բանաք բերաննիս
 Հեռատեսութեամբ դուք լաւ երագեցիք:

Արմենեանը ասեց մենք կը երագենք
 Եւրոպայ բողոքել ձեզնից վռագ ենք,
 Մենք էլ մեր գրութեամբ կը պատերազմենք,
 Զօր գիշեր անդադար տալով թուուցիկ:

Հնչակեանը ասեց թուրք բռնակալին
 Մենք էինք բողոքող դէպի Պալ-Ալին,
 Պահանջելով հայրենեացը բանալին
 Մտահան բրել էք որ չնգունեցիք:

Դաշնակեանը ասեց խօսքերնիդ շատ թանգ
 Ձեր հարցի փոխարէն մենք էլ մտանք բանկ,
 Եկէք, եզբայրներ մենք ձեռք ձեռքի տանք,
 Օտարներից երբ դուք օգուտ քաղեցիք:

Արմենեանը ասեց եզբայրք սիրելիս,
 Մէկդ արեւըրում իսկ մէկդ հիւսիս
 Դործ առաջ դնելով մոռացաք դուք զիս
 Պառաւական ոճով մեզ բամբասեցիք:

Հնչակեանը ասեց Զէյթունա լանջը
 Կուուում էինք չը լսեց ձեր ալանջը,
 Մենք շատ բողոքեցինք այդ վեհ պահանջը,
 Այն ժամանակ արդեօք դուք ո՛ւր մնացիք:

Դաշնակեանը ասեց խօ չենք անասուն
 Անաշխատանք գոմը մնալ փափկասուն,
 Մենք էլ շատ կոուեցանք Վան, Մուշ և Սասուն
 Միշտ ներհակելով մեզ շատ վնասեցիր:

Արմենեանը ասեց դուք սաթլճան էք,
 Որ միշտ միմեանց կը դաւաճանէք,
 Ձեր Արմենեայ եղբօր լաւ էլ ճանաչէք
 Հարազատ գործերնուդ որն որ գործեցիր:

Հնչակեանը ասեց խօսքդ ճանաչէ,
 Սուրբ գործողը կարգին պարտաճանաչ է.
 Աճօթ հազար գքեզ, վարքէդ ամաչէ,
 Որ այդպէս մեր վրայ կարծիք կարծեցիր:

Դաշնակեանը ասեց չեմ գիտեր ինչպէս
 Կարող եմ համոզել ես ձեզի պէս պէս,
 Նախ փրկենք հայրենիք ընենք կէսուակէս,
 Ձեռք շառածի բաժան բաժան բաժնեցիր:

Արմենեանը ասեց այո այդ մասին
 Այժմ կը լինիմ ձեզ ընկեր միասին.
 Գարզ խօսիմ որ տէր չեմ ըլլար վնասին
 Եթէ բոլորովին ձեռից հանեցիր:

Հնչակեանը ասեց մենք կըլլանք ընկեր
 Այդ գործը մենք վաղուց ենք մտադրեր.
 Թէ շահ և թէ վնաս ունինք վերեւ տէր,
 Երբ որ մեզ օգնութեան հրաւիրեցիր:

Դաշնակեանը ասեց ունինք նպատակ
 Այլ ևս չը մնալ գոռ բռնութեան տակ.
 Ես չեմ ասեր մեզի եղիք հպատակ
 Հայրենիքի սիրուն եկէք միացիր:

Արմենեանը ասեց, կըլլամ սև երես
 Եթէ որ բաժանուիմ իմ ծրագրէս,
 Դուք կոուելով մենք կը լինինք հեռատես,
 Յետոյ ձեզ կը յայտնենք թէ ինչ քաղեցիր:

Հնչակեանը ասեց շատ վնասուեցանք
 Կոուոյ ասպարէզից մենք չը հեռացանք.
 Մենք էլ մի ժամանակ մեծ ուժ ունեցանք,
 Մեր փառքն ու պատին էլ ոտնակոխեցիր:

Դաշնակեանը ասեց կուգայ գարունը
 Թռչիւնն էլ իւր համար կը շինէ բունը,
 Ափսոս չէ որ պիտ խանգարէք ձեր քունը,
 Մենք շարշարուինք գոնէ դուք հանգստացիր:

Արմենեանը ասեց գլուխս տարիք,
 Աշխատեցէք եթէ որ ունիք կարիք
 Մեր ձեռքիցը չը գար օգնելու բարիք
 Թէկուզ էլ յիշեն մեզ իբրեւ մուրացիր:

Հնչակեանը ասեց ունինք մեծ եռանդ
 Դաշնակեան եղբօր հետ թէ աստ և թէ անդ
 Զուտով ճաճկաստանը կ'ենենք քար ու քանդ,
 Կազատինք հայրենիք ինչ Գուլգարացիր:

Դաշնակեանը ասեց անփոս այն տառին
 Որ վայելում էր դուք Արմենեա բառին,
 Ձեզ ձեւացնելով Աստուծոյ գառին
 Լուսատու աստղերու նման փայլեցիր:

Արմենեանը ասեց ունինք աստղ, լուսին,
 Ոչ մի ժամ չենք մնար երբէք ձեր յոյսին,
 Միրոյ ողջոյն կուտանք Միս և Մասիսին
 Թէ որ ծածան ծածան դրօշ պարզեցիր:

Հնչակեանը ասեց այս ինչպէս վիրձանք:
 Անմիութեամբ տուինք ազգին հախճանք:
 Լոկ խօսակցութեամբ միշտ տալով պարծանք:
 Ազգային միութեան դռներ փակեցիք:

Դաշնակեանը ասեց բազմիս անիւր
 Անտեղի վնասեց քաջերնուս թիւը,
 Հազար ինն հարիւր շորսի կռիւր
 2ը տեսաք որ սարսափ տիրեց Օսմանցիք:

Արմենեանը ասեց տեսէք մեր անուան
 Տարածուած եւրոպայ աշխարհ ամենայն,
 Հնչակ Դաշնակն ինչ է կասեն Արմենեան
 Որքան էլ որ դուք ձեր թիւը զսնեցիք:

Հնչակեանը ասեց այդ խօսքդ արդար
 Այդու առթիւ դուք ունեցեր էք դատար.
 Չեր անուն կը յիշեն մինչև գարուց դար
 Ինչպէս որ կը յիշուի կեղծ փարիսեցիք:

Դաշնակեանը ասեց, ընկեր ենք առաջ
 Կուրեր ենք, պիտ կուրենք անխնայ քաջ քաջ,
 2ը նայելով երբէք թէ ձախ և թէ աջ
 Թէկուզ էլ կոտորուի ողջ հայաստանցիք:

Ընթերցող դու ասէ, հերթը քեզ ընկաւ
 Հեղինակս կարծեմ ականջդ մտաւ,
 Յոյս հաւատ ինձանից բոլորը կտրաւ,
 Ահա քեզ մի անեզ անիրաւութիւն:

Ընթերցող եմ կասեմ, թերի մի թողուր,
 Մեղաւորն ու արդարն մեզ չը տուիր լուր,
 Կեանքիցդ վախճալով ինձ թողիր տխուր,
 Սրանով ես չեմ տար քեզ հաւանութիւն:

Հեղինակ եմ կասեմ, իրաւունք ունիմ
 Երեքից էլ երբէք ես մի վախ չունիմ,
 Բոլորին էլ սիրով սրտով կնդունիմ,
 Եթէ որ ձեռք առնեն միաբանութիւն:

ՈՎ ԸՆԹԵՐԿՈՂ

Ով ընթերցող մի քիչ սրէ ականջդ
 Տես թէ ինչ եմ ասում քեզ հոգով սրբով,
 Քո եզրայրն է կտրուտ տուող պահանջդ,
 Որ դարեր ի վեր քեզ ատում է սրտով:

Թէն շատ խօսի, գլուխդ ցաւաց,
 Կերողութիւն եզրայր քո ցաւը տանեմ,
 Արդարութեան մասին խոր քննէ վեր կայ
 Յաւս քեզ չը յայտնեմ հապա ինչ անեմ:

Ով էր պոչող կամ մահ կամ ազատութիւն,
 Գոռում գոչումով մեզ ղոտքի հանողը,
 Չասեմ դուր փճացաւ հայոց ազգութիւն
 Կամ թէ ովք են պէս պէս սերմեր ցանողը:

Ել ինչ էք սպասում մայր Հայաստանի,
 Քանի որ չենք սիրում միաբանութիւն.
 Մեր յոյսերը բաժին եղաւ սատանի,
 Արդէն մեզ յայտնի է հայոց պատմութիւն:

Ահա Արմեն, Հնչակ և մին էլ Դաշնակ,
 Թող հայ կաթուղիկը, բողոքականը
 Դեռ ինչեր պիտ ծնին հայկին յիշատակ,
 Մեզի մեծ ամօթանք, բաւ է այդբանք:

Միութիւն կը խնայրեմ հայ ժողովրդից,
 Ողբերգութիւնս է միշտ այդու մասին,
 Թշուառ հայրենիքնիս թուրքից թէ քուրդից
 Չափ ու սահման անցաւ հայոց վնասին:

Չայնովս արդար եմ, բայց հոգևով անյայտ
 Քարոզիչ եմ դառել հայ ազգի մէջը,
 Եթէ գրուածներուս շքնծայէք հաւատք,
 Ասորի ազգի պէս պիտ գղջաք վերջը:

Այդ առանձնացումն է որ հայոց հարցը
 Եւրոպայի առաջ խաղալիք դարձաւ,
 Շս ինչ ասեմ սրանց նման եղբարցը
 Որ մինը միւսին հակառակեցաւ:

Պղտոր ջրերու մէջ տղրուկ սրսալէ,
 Զկնի էլ ոչ մի շունին հնարը,
 Ինչ հոգսերն է ազգը որ վնասուել է.
 Դրանք միշտ ածում են իւրեանց քնարը:

ԵՐՐ ՈՐ ԿԸ ԼՍԵՄ

Երբ որ կը լսեմ սուրբ Լուսաւորիչ
 Հայոց հաւատին եղեր է փրկիչ,
 Օրէնք հաստատեր մեզ համար անմահ,
 Սուրբ գահին վրայ դրած տեղապահ,
 Որ պէտք է հովուէր մի բունն հոտը
 Իբրեւ մի գրաւ մնայ իւր մօտը,
 Թէ որ չիմանայ հօտին վնասը
 Կամ չը ճանաչէ ուտիք ու պասը
 Միայն թէ յիշէ, տէր դու ողորմեայ,

Ինձի կուշտ հաց տաս միշտ ամենօրեայ.
 Իւր հօտը անտէր սարի մէջ թողած
 Գայլ ու գազանի առջևը սոված
 Եւ այնուհետև յանձնէ տէրտէրին
 Թէ հովուէ հոտը տէր եղեր բերքին.
 Նա էլ ձեռք առած խաշը, մկրատը,
 Բուրդէն բուրդ խուզէ իսկ կաթէն կաթը,
 Եւ այդ տեղ չըլլայ նա պարտաճանաչ
 Միայն թէ գրկէ աւետարան խաշ
 Չուզէ շարչարանք, միայն օրհնէնքով
 Իւր խեղճուկ հօտին խաբէ կրօնքով
 Եւ երբոր հովիւ հօտ չը ճանաչէ,
 Սուրբ էջմիածնայ գահից շամաչէ,
 Հապա ես շասեմ Աստուած վեր վկայ,
 Մեզ պէս անօրէն ոչ մի ազգ չը կայ:

Եւ երբ որ տեսնեմ կազմակերպութեան
 Պատճառ է դառել անթիւ կորստեան,
 Որ թերի թողնի գործունէութիւն
 Մի ազգի մէջ տեղ չըլլայ միութիւն,
 Բաժանուած ցեղ ցեղ հոտն ու հովիւը,
 Պակաս չը լինի վէճ ու կռիւր,
 Ամէն ոք վայլէ պէս պէս սոստիճան.
 Եղբայրը եղբօր եղած դաւաճան
 Որ միշտ ճանապարհ թէ գնան անսանձ
 Մինը միմեանց որ վարուի նախանձ,
 Միթէ ամօթ չէ մեզ այդպէս վարուել
 Հայրենեաց բաղդին դէմ առ դէմ լարուել.
 Հապա մենք ինչու դրինք նպատակ
 Ու ընկանք այնքան անմեղ արեան տակ.

Յեզափոխութիւն թէ ինձի խաբէ,
 Ղրկէ կուոյ դաշտ արիւնս թափէ
 Յետոյ ցաւ չզգայ նա ինքնիստեան
 Միշտ պատճառ ինի մեզի կորստեան.
 Թէ իրենց կնքած կնիք ուրանան
 Այն մարտիրոսաց թիւը մոռանան,
 Ինձ հարկաւոր չէ ձայն բարձրացնել
 Անմեզ արիւններ չը մոռացունել.
 Թէ կուզ կօմիտէ թէ կուզ խմբապետ
 Միթէ պիտ շասեմ թէ ինչու են պետ
 Կամ թէ նախագահ և կամ թէ բիւրօ,
 Թէ չուզեն վառուել հայրենեաց հրոյ,
 Հապա ես շասեմ Աստուած վեր վկայ,
 Մեզ պէս անապինու ոչ մի ազգ չը կայ:

Երբ եթէ տեսնամ հայ հարուստին լի,
 Աշխարհը իրան ըրած բանալի,
 Մի դռնից ելնէ և միւսին մտնէ,
 Բազդաւորութեան դուռը նա դտնէ,
 Քանի թէ ունի լիալի գանձը
 Առջատի գլխին որ զնէ սանձը,
 Էլ Աստուած գիտէ և իրան կամքը
 Թէ ինչ տեսակէտ տանի խնամքը,
 Եթէ մի օգնէ, շորսը ստանայ
 Փողովրդի մէջ դառնայ սատանայ:
 Մինը կողոպտէ, հասնի միւսին
 Չը համբերելով ուտիք ու պասին
 Եւ չը մտածէ թէ մենք շունիք տէր.
 Եզել են ամէն միջոց դայալներ,
 Միշտ կողոպտում են սյլքեր մի կողմով,

Խեղճ հայի գլխին պատած են հողմով.
 Հարուստներից զատ էլ չունի մի ճար,
 Հացի փոխարէն թէ ուտեն բանձար.
 Էլ ինչ պէտք է մեզ մեր հայ անունը
 Որ կուզենք քանդել մեր եղբոր տունը,
 Խեղճուկ աղքատը մերկ, նօթի, սոված,
 Իւր գերդաստանով սև օրի հասած,
 Հապա ես շասեմ Աստուած վեր վկայ
 Այնպէս հարուստին վիզը տակ մնայ:

ԵՍ ՈՉ ԲԱՓՓԻ ԵՒ ՈՉ ԳՆՄՆՈ

Ես ոչ Բաֆֆի կըլլամ և ոչ էլ Գամառ,
 Որ անունս յիշուի իբրեւ բանաստեղծ.
 Թէպէտ հողիս բարձր գրիչս իսպառ,
 Գարձեալ իմ մտքերիս մէջտեղ չը կայ կեղծ:

Սիրահար երգիչ եմ հայրենեաց սիրուն,
 Ձօր ու գիշեր ես պիտ երգեմ անդադար
 Ինչպէս կարող մոռնամ մարտիրոսներուն,
 Որ զեռ ոսկորներնին չէ առած դատար:

Ամբիոնը ելած սէր չեմ քարոզում,
 Կամ Հայրիկ Խրիմեան, կամ հայր Ալիշան.
 Փողի էլ սիրհար չեմ, անուն եմ ուզում
 Ունենալ ազգիս մէջ մի փոքրիկ նշան:

ԱԽ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Ախ հայրենիք քեզ երբ պիտ լինի տեսնամ
 Պաղակ աղբիւրիդ մօտ հանգստանայի,
 Չամ փունդարիդ ջրով երես լուանամ,
 Ուռենիններիդ տակ քուն մը ըլլայի:

Խաչինակ, Պապունակ և Կեռաս աղբիւր
 Բոլորիդ էլ մէկ մէկ օր լինէի հիւր,
 Մեր ունեցած ամէն մի ցաւերը բիւր
 Մտահան ընելով կը մոռանայի:

Սուրբ Յովհաննէս բարձր սարիդ ելնելով
 Դիտէյի շորս կողմս կարօտ առնելով,
 Սուրբ Վառվառայ կոյսի մաղթանքս տալով,
 Դարին գլուխ նստած ապշած մնայի:

Բարև տալով Անեգրի գիւղ օթևան,
 Մի կորուստդ եկաւ ելաւ երեւան,
 Մեր անունն է իսկ Գղիբեան Միհրան,
 Երանի այն աւուր եթէ տեսնայի:

Ո՛հ ԱՌԵՆՏՈՒՐ

Ո՛հ առևտուր, առևտուր,
 Մարդու երես կնես մուր.
 Կուտաս, առնել չես կրնար,
 Միայն թէ ունիս, էլ տուր:

Երբ տուած ժամանակդ
 Միշտ նա է բարեկամդ.
 Եթէ ասիր առիր տուր,
 Կելնէ հեծնայ քամակդ:

Ուսկից տաւերնիստ բերես,
 Պատուովդ կլլաս սևերես.
 Այժմեան առևտուրներով
 Դժուար է հաց մը ճարես:

ԹԷ ՌԻՆԵՆԱՄ

Թէ ունենամ քեզ պէս ընկեր, ինչու վախնամ քուրդ ու թուրքէն
 -Քո չինար հասակին մատաղ ղեկաւար Ռչտունի Գուրգէն.
 Սուրբ նպատակդ ուր թողիր, ուխտածէիք որ գնալ Վան,
 Ինչու թմբաւ թե թիկունքդ, որ կանգ առերէք Երևան:
 Մեզ հանիր տաճկաց սահմանը մի փոքրիկ խմբով միասին,
 Ուշքդ միայն հայրենիքն էր, ձեռիդ խաղալիքը մոսին.
 Ուր մնաց քո ձագուկները թուրցիր աշխարհէ աշխարհ,
 Ասա՛, ով եղաւ պատճառը որ կորուցիր քո ճանապարհ:
 Այսպէս էլ շատերի սրտում փափագ եռանդ ունեցողներ
 Աւաղ մնաց անկիւններում, երբէք չեղաւ հոգացողներ.

Ո՛հ ինչքան ցաւալի խեղճ է ազնիւ խորին մտածողին
 Արգեօք ես ինչ՞անէ՞ծք կարգամ մեզ ցիր ու ցան հալած սղին։
 Գարձեալ թող սրտիդ մէջ փայլէ քո սուրբ ազնիւ նպատակը,
 Երախտամոռ հայերի պէս չ'մոռնանք մեր նահատակը.
 Միշտ էլ վրէժխնդիր լինինք, թէ որ նպատակի տէր ենք
 Լաւէ սեզ համար մեռնելը, քան թէ այսպէս կեանք վայելենք։
 Մեր ժամանակը անցել է շահի աղբիւր որոնելուն,
 Քանի որ անձնանուէր ենք մեր հայրենեաց փրկուելուն.
 Ա՛խ, թէ որ մենք չենք վայելած բնութեան փառք ու պսակը,
 Գոնէ հայրենիքի սիրուն սև հողին տանք այս հասակը։
 Ինչու մնանք մութ խորշերը թուխսը նստած հաւինման,
 Արդէն՞ զրկուած ծնողներից շուտով ըրել ենք մտահան.
 Ելիր, վեր կաց, ժամանակ է ձագուկներդ հաւաքելու
 Բարձր սարեր դաշտ ու ձորեր, մեզ կսպասեն դայալայելու։

ԹԵՎԾԻՐԷԹ

Ով հեղինակ, ով հեղինակ, դու ինչ գիտես իմ բաղձանքս,
 Որ յիշում ես նպատակս, չ'տեսնալով հաւածանքս.
 Ընկերդ եմ անկեղծօրէն, դեռ ունիմ հաւատ ու և յոյս,
 Առանց շղթայ կապկապուեր եմ, չէ երևում մի տեղից յոյս։
 Թող ինձ ցաւովս այրիմ տապիմ, բաւական է որ ինձ գրգես.
 Վայելուչ չէ այդ խօսքերդ որ իմ անմեղ գլխին բրդես,
 Այսքան տարի գուր շարշարանք գուր արիւններ որ թափեցինք
 Ով է արգեօք գեհնատող թէ մենք միմիանց խաբեցինք։
 Ահա կեանքս, ահա փառքս, վաղուց է անձնանուէր եմ,
 Տոբից, դռնից, ծնողներից բոլորովին զրկուեր եմ.

Ամենայն ժամ փափագ եռանդ, ումից ընեմ փոխառութիւն,
 Թող այսուչետ շարագործներ որոնեն իրանց փրկութիւն։
 Թէ կենդան եմ, պիտ աշխատեմ շահագործելու ապագայ
 Մինչ լինի հայը միաբան, ոտքի կանգնելու ժամը գայ.
 Մի՞թէ ես քո հեղինակին կարօտն եմ միշտ լսելու,
 Ունիմ միջոց երկար թէ կարճ ժամանակին սպասելու։
 Աւաղ, աւաղ տառապում եմ գօր ու գիշեր ես լալագին,
 Աշխարհի մէջ էլ բան չ'կայ քանդ ընկերներ թանկագին.
 Այո ունինք մայր Հայաստան, ինչ սոխակներ ու բուրաստան
 Գայլայլելու արժանի չենք, ահա քեզ այսպէս պատասխան։
 Ա՛խ, ստուեաման սրտիս մէջը մի դնէր կրակ ու բոցը,
 Հայոց ազգը դեռ քներ է, ինչ շուռ կտաս օրօրօցը.
 Գուցէ զարթնի դարձեալ անզամ մեզի թշնամոյ ոտքի տակ
 Անչեն մեր մի քանիսներին, իգուր շլինինք նահատակ։

Ով ընթերցող պարոնայք, խոնարհաբար խնդրում եմ
 որ իմ այս խենթ-խելօք գրուածքի մասին գիջողաբար
 վարուել, որովհետեւ բարձր ճեմարաններ աւարտած չեմ,
 միմիայն կարողացայ մի քանի մտքեր պարզելու հասա-
 րակութեան առաջ։

Անձս Սեբաստիոյ նահանգից, Չապին-Գարահիսար քա-
 ղաքացի, Կ. Պօլսոյ բանկ օտտօմանի գէպքից սկսեալ թա-
 փառաշրջիկ լինելով դէս ու դէն, թէ յեղափոխութեան և
 թէ ժողովրդի կեանքին շփուելով այլ և այլ խլրտումներից
 զրդուած, այս ինքնաշխատութեամբ պատրաստեր եմ,
 Գովկասի հայ-թրքական բնդհարումների ժամանակ գին-
 ւօրական ծառայութեանս մէջ։

ՈՒՐԷՔ ՄՈՒՐԱՍ

Ուրէք Մուրատ, Պիծայ, Յարութիւն,
Անդրանիկ և քաջ Խան.
Եղբայրս է ինձ թշնամացեր,
Ջուտով հասնիք օգնութեան:

Ոտը գլուխ անյայտ ազգի
Ծառայելը վայել չէ.
Թող արևելք թէ հիւսիսից,
Քամին էլ պաղ-պաղ փչէ:

Ահա արդար հեղինակիս
Վերև Եստուած տամ վկայ.
Ջուր է, գուր է, ձեր ջանքերը.
Հայ ազգի մէջ սէր չկայ:

Ով հայ ժողովուրդ, արդեօք ձեզ յայտնի չէ որ տասներ հինգ տարուայ ընթացքում միմիայն հնչակ և թէ գաշնակ կուսակցութիւնների ետևական անուան շահախնդրութեան մասին հազարաւոր նշանաօր հայդուկներ գոհ ենք տը-ւած թէ Տաճկահայաստանի, թէ Եգիպտոսի, թէ Յունաս-տանի թէ Պուրղարիայի, թէ Բուսանիայի թէ Ռուսաս-

տանի, թէ Պարսկաստանի և մինչ Ամերիկայի մէջ, թող այլ և այլ խորշերում, որ ես շատ տեղերու ականատես եմ, երբ ուրիցէ կազմակերպութեան վերաբերեալ վէճ մը ծագում ունենալու ժամանակ մին միւսին անպատուելով, յանկարծ կրակներ տեղի ունենալ միմիեանց դէմ, և այդ տեղ քանի քանի գոհեր անմեղ փոռւած գետնի վերայ, կարծես թշնամոյ արշաւանքի ելածի նման:

Ովքեր էին այդ անմեղ արեան պատճառները: Կազ-մակերպական ինտելիգենտ քարոզիչներն էին, որովհետև հայ ժողովրդի միամիտ սրտերու մէջ տեղ մտնալով, ազ-գային միաբանութեան հողին խլած էին:

Երբ ընկերական ժողովքի կը ներկայանային իբրև քարոզիչ, եթէ գաշնակցականի կողմից լինէր, զօրօրինակ, ազգային ամբողջ ուղղութիւնը իւր կողմը առնելով, հըն-չակեան ծրագիր անպատուում էին և այնպէս էլ մեր սրտի մէջ կը տարորեցնէին, որ ուրիշ անգամ մինչև իսկ չէինք ուզեր հնչակ բառը գործածել: Ես անձամբ հետա-քրքիր լինելով որ եթէ սրանք իսկապէս յեղափոխական լինին, ինչու համար իրանց եղբօրը պէտք է դաւաճանեն:

Ապա ուրիշ անգամ իմանալով որ հնչակեանի կողմից մի պատգամաւոր եկած է այսպիսի տեղ մը պէտք է ըն-կերական ժողովք կայանայ, այս մասին մեծամեծ փա-փազ ունեցայ ներկայ գտնուել և տեղեկանալ թէ արդեօք զրանց նպատակն ինչ է, վերջապէս միամիտ ընկերների շնորհիւ կարողացը եմ ներկայանալու, տեսի ինչպէս որ մեր պ. գաշնակ ինտելիգենտ քարոզիչը իւր ծրագրի համեմատ մեզ կը քարոզէր, հնչակն էլ նմանապէս կը դա-ւաճաներ գաշնակ ծրագրի վերաբերեալ, ամբողջ ազ-գային ուղղութիւնը իրանց կողմը առնելով:

Ով խեղճուկ ճնշուած հայ ժողովուրդ, այժմս ևս ուժ վերայ հաւատարմութիւն ունենամ, քանի որ նա էլ իմ եղբայրս է նա էլ: Անա այսպիսով հայ ժողովրդի մէջ գանգան սիրմեր ցանկելով, միամիտ սրտերի մէջ հակառակորդութիւններ կայացրին, Աստուծոյ բարին մինչև անգամ միմիանց խնայելու, աւելի հաշտ և խոնարհ կը վարէինք այլ և այլ ազգերու հետ քանզի եղբայրը իւր եղբոր հետ, էլ այսպիսի ազգութեան մէջ տեղ ինչ հողի հաւատք կարելի է պաշտել:

Հայ ժողովուրդ, զեռ հարիւր տարին չէ լրացած ոչ մէկին, որ ինքնիշխանութեան տէր դառեր են Բուլղարիայ, Փարսապղ, Սերբիայ, Յունաստան և Բուսնիայ. արդեօք լսած էք որ նրանց ապստամբութեան ժամանակները մեր հայոց նման կեղտոտ նախանձ գործնէութիւններ մեր չափ. ոչ մի անգամ: Ինչպէս որ կամ մահ կամ ազատութիւն գոչեցին միաբանութեամբ, այնպէս էլ Աստուծոյ նախախնամութիւնը օգնեց, օտար պետութեան սրտի մէջ գոյթ գցելով, ազատուեցան մահմեդական սուրերի և օրէնքների ձեռից, և իրանց թափած արիւնները կորուստի չը գնաց:

Ինչպէս որ մեր քրիստոնէական գրուածքը կատ, որտեղ կայ սէր միութիւն, Աստուած հոն պատրաստ է. քանի որ մեր հայոց ազգի մէջ այդ սէր միութիւնը չը կայ, իհարկէ Աստուած էլ մեր լաց ու կոծը չէ լսում. եթէ մի ազգի գլխից Աստուած կը հեռանայ, յայտնի բան է որ այն ազգին սատանաները կը տիրապետեն, ինչպէս որ այսօր հայ ազգի շորթորդ մասէն երկու մասը սատանայ ձեացած հայ ժողովրդի մէջ ման է գալիս, էլ ինչ կարելի է այդտեղ ուզել սէր միութիւնը: Միմեանց ճանաչելը, մին միւսին

խոնարհութիւնը մեծը փոքրին կամ փոքրը մեծին յարգել: Եթէ այս ընթացքով շարունակուի հայկական հարցի գործունէութիւնը առանց միաբանութեան, հաւատացէք որ վերջ ի վերջոյ հայը մաս մաս բաժանուելով միմեանց կը կոտորէ արդէն շոշորթներից երեւում է:

Հազար միտոս մեզ համար նահատակուող իւր սուրբ արիւն թափողին, և մինչ այժմ կուտող հերոսներին, որ իրենց նպատակները թերի թողլով, որ քանի քանի տարիներէ ի վեր սար ու ձորեր և արեան դաշտերու մէջ ճնշուում հայոց փառքի համար միշտ անգամ կուրծքերը քաց թշնամոյ գնտակի դէմ կանգնած էին: Բայց այսօր շատերը բամբասում են ամբողջ կուտող ուժերի դէմ որ մեզ ինչ օգուտ հասցրին թէ Ֆէզայիները և թէ այլ կուտող դասակարգերը: Արդէն մեր հայերի երախտամոռութիւնը չափ չունի, որովհետև մի ազգ եթէ հաստատապէս ղեկավարող գլուխ չունենայ ամէն մի բան կարելի է յուսալ:

Ահաւասիկ մի դատողութիւն ևս. ամբողջ հայ ազգութեան մէջ փառք ու պարծանք դառեր էր ճնշուած Հայաստանի անունը լոկ յիշելով: Այժմս Հայաստանի վարքը և անտանելի գրութիւնը ով է նկատի ունի, Հայաստան կայ, կամ չը կայ: մինչև անգամ մի քանի դասակարգեր յիշելով որ իւրօքանչիւր ոքերի իւր սեփական ծնուած երկիրը իւր Հայաստանն է, ուր են հայրենեաց վարքին նախաձանօթ և գործակատար անձնաւորութիւնները, հեռատեսներ ձեացեր են, երբ տաճկահայաստանի հիմքը բանգել տուած ժամանակին դազար չուզէին առնել, որովհետև հանգամանքից օգտուում էին, ինչպէս թուրքը կատէ (գուրդ տուեմանը կիւնիւ սէվէր) այսինքն գայլը փուս եղանակներ կորսայ, հապա ինչու այս նեղ գրութեան մէջ

հարցնող, փնտրող մը չէ երեւում, ուրեմն զրանք միշտ փառքին կարօտ են; ոչ թէ իրագործմանը: Ամենայն ոքերի կեանքը և փողերը իւրեանց քաղցր է թուում, քան թէ իւր մայր Հայաստանի տառապանքը: Լոկ խօսակցութեամբ, կեղծ լաց ու կոծով հայրենեաց երբէք չէ կարելի սիրել:

Արդարապէս սիրողները նրանք էին, որոնք Սուլթանի բանտերու մէջ փթելով, խեղտամահ լինելով, ծովեր թափուելով, կազախան հանուելով, շամփուրներով տաղուելով և մահմետական օրէնքներով իւր քաղցրիկ կեանքը և քաղցրիկ հոգին աւանդեր է: Եւ մնացեալ անթիւ հերոսներ ազատ կամբով հայրենեաց սիրոյ համար շուղեցին բաժանուել իւրեանց մայրենի հողից, սրտերի վրայ առած քնեցին որ իւրեանց կարօտութիւնը առնեն:

Մենք միմեայն թէ աշուղական երգերով այլ և այլ պարծանքներով գորտերի նման կռկոցցնիս չը կտրելով, նրանց հոգեհանգիստն ենք կատարում ինչպէս մի սիրահար սոխակ հայրենեաց: Այո, չեմ ուրանար, այժմս էլ կան շատեր որ հայրենի սիրոյ վառում, բայց մեր հայն ի հայոց տուն բանտոգները պատճառ են դառեր նրանց նպատակի դէմ, որպէս սոխակը վարդից բաժանելու նման, բաժանեցին, որ միմիայն նրանք էին ազգային հաւատարիմ ծառայողները, և ձեր աչքի լոյսերը, որովհետեւ ոչ շահասիրութիւն ունին և ոչ ժողովրդի ճնշում, բայց ինչ ընեն որ բաղգերնին այնպէս բերաւ, կազմերի մէջ հաշտութիւն չըլլալուն պատճառաւ, բոլորին էլ կարծես սպաւոր թէ ու թիկուներնին ծոցերը ճնշուած դրութեամբ ցրուել են դէս ու դէն, ոչ մէկն էլ գնահատող չը կայ: Ինչպէս քանի տող վերեւ յիշեցինք, որ միայն սորա են հայրենեաց սիրահար, և նրանց սիրահարութիւնը ամբողջ

աշխարհին յայտնուած է:

Երբեմն յիշում ենք թէ հարուստ դասակարգը իւր փողը խնայում է ճնշուած հայրենիքից, բայց այդ մասին ես չեմ կարող ուրանալ որուն պատճառը մենք ենք, եթէ ականատես լինին որ կազմերի մէջ հաշտութիւն կայանալ և բուն ծրագրով միաբանութեամբ գործունէութիւն շարունակելը:

Հայ ժողովուրդ հաւատացէք որ իւրեան հարստութիւնը խնայող չէ, բայց այնպիսի զգուանք տուինք որ դու գացիր առիթ Հնդկաստան փախուստ տուիր, ես առի Զինաստան անցայ, ահա այսպիսով կազմերի պատիւ թոյլատրեցինք: Կայ հասարակութեան մէջ ոմանք քանդում են, և ոմանք շինում և այդպիսով հայոց հարցը դեռ շատ տարիներ դարեր կերկարի, որովհետեւ եղել են մի բանի տեսակ ճիւղեր ամէն ոք իւր կողմն է քաշում, ինչպէս Քոնիովի առակ կասէ, կարապ խաչափարի ձուկին մի սայլի լծեցին որ սէլը երեքով միասին ուղղէին ձանապարհը. երեքն էլ իւր ուղղութեանը հետեց, կարապը, վեր քաշեց, խաչափարը ետ, ետ, և ձուկն դէպի գետ: Ահա այժմս էլ մեր հայոց գործունէութիւնը նմաներ է իսկ այդ անասնոց:

Ընթերցող հասարակութիւն, արդարապէս համոզուեցէք որ, յեղափոխութեան գործունէութեան մէջ ընկնող յեղափոխական մը, մի առ ժամանակուայ ընթացքում ընկերների մէջ ծանօթանալով, տեսնում է որ ամբողջին ներպատակն էլ մի է և այնպէս էլ իւր սրտի մէջ տպաւորեցնում է նպատակը անձուէր հերոս հայրենեաց սիրուն, ինչպէս որ մի երիտասարդ մի օրիորդի հետ անկեղծօրէն կը սիրահարուի, այլ չեն կարող ուրիշների վրայ ուշք

զարձնել: նմանապէս էլ հերոսների այդ նպատակն է և զրանց աչքին ուրիշ ոչ մի բան չէ երեւում, ոչ հայր, ոչ մայր և ոչ մահ, արդէն առանց սիրոյ աշխարհում ոչ մի բան գոյութիւն չունի, ի հարկէ հերոսները երբէք կեանքի տէր չեն, որովհետեւ գիշեր ցերեկ սար ու ձորեր այլևայլ ճնշումներ առանց անկողին, տաք, պագ, սովածութիւն, ծարաւ, անքուն, ի հարկէ սրանք անտանելի լուծիք են, բայց սիրահարի դէմ զրանք երբէք նշանակութիւն չունենար:

1905 թիւ երբ Կովկասի հայ-թրքական ընդհարումները որ սկսեց տեղի սեննայ, Կովկասի ամբողջ շրջանում, արդէն շրջապատուած է գանազան թիւրքերով, քրդերով, թուրքերը ունեցէ առիթ գտնելով, միանգամայն կամեցան հային բոլորովին վերջ տալ, որովհետեւ ունէին միաբանութիւն ոչ թէ միայն պարսիկը, այլ և մահմետական ցեղերով լարուած դէպի հայերը: Մի հային կարող է հասնել քսանը, և մինչև իսկ թէ Տաճկաստանից և Պարսկաստանից այլ և այլ թուրքերի խուժաններն էլ օդնութեան էին հասնում, տեսէք որքան միաբանութիւն, նաև Կովկասի հայ ժողովրդի անսահման յուսահատութիւնը բոլորովին տիրած էր: Դայով Հ 3. կազմակերպութիւնները Հնչակեան թէ Դաշնակցական, տեսնելով որ ոչ մի կողմից թուրք խուժանների առջև ելնող չը կայ, հանգամանքը հասկանալէ յետոյ, որ հայ ժողովուրդը ճարահատուած ձեռից պիտ գնայ, և այդ դէպքում միմեանց հետ համաձայնութիւն ունենալով, ոտքի կանգնեցրեցին կռուող ուժերին թէ Կովկասի տեղական ճուտերին և թէ տաճկահայաստանից եկած զինուորներին և այլ զէնք բռնել կարողացողին և այդ ժամանակ ընդհանուր հայ ժողովրդի

մէջ կարծես մի ուրախութիւն էր տարածուած, որոնք որ միշտ ահ ու սարսափի մէջ էին. ներողութիւն յարգելի բնութեցող, յայտնի բան է որ տաճկաստանի բանալին Կովկասն է և ամէն միջոց սպասելիք ուժն էլ Կովկասն որ! համարեայ հայոց կետրոնն է որպէս ազատ քրիստոնեայ լիկիք այստեղ որ միայն թուրքի խուժանների քամին այդքան սարսափի մէջ որ թողուց:

Հապա տաճկահայաստանի կոտորածի ժամանակ մը տարերէք թէ արգեօք ինչ սև օրերու մէջ մնացած կը լինին ձեր որբիկ անդէն եղբայրները, որ կառավարութեան գօրքը մի կողմից Սուլթանի հրամանաւ, թուրք խուժանների այլևայլ մահմետական սուրերով անգէն հայոց թաղերը յարձակուիլը մի կողմից, ականատես եղողը երբ յիշում է այն սև օրերը հէնց ծամերն է ցնցում. վերջապէս անպատմելի և աննկարագրելի է եզած կոտորումները յափշտակութիւնները, նամանաւանդ անբարոյական անպատուութիւնները որ տաճկահայաստանի հայն տեսաւ այդ սև օրերը դեռ մինչև այսօր էլ տեսնում է:

Այսուամենայնիւ, ունեցէք եղբայրասիրութիւն, երկպառակութիւնները զցէք, բաւական է և ձեր նպատակի տէր կռուող ուժերին յարգն ու պատիւն ճանաչեցէք որ միշտ անգամ ձեզ հարկաւոր է, գուցէ այսույետ մասնը մուկը պիտ քամիներ անպակաս լինի հայերու զլսից: Արդէն կազմերի մէջ եղած խլրտումները թէ ձեզ և թէ կռուող ուժերի մէջ մեծամեծ յուսահատութիւններ պատճառելուն տարակոյս չկայ. մենք ամենաբարձր յոյսեր ունէինք որ Հնչակ, Դաշնակ կազմերը կը միանան և ժողովրդի միջից մի մաս բամբասանքները և գանազան խլրտումների վերջ կըլլայ, սակայն հայոց բաղդը տեսէք որ այդ երկու կողմից

երկուքն էլ առանձին առանձին կազմերի բաժանման տե-
սիլքներ են երեւում միմեանց դէմ հակառակորդներ ձեա-
նալու: Այդպիսիներ պատոր ջրի մէջ տգրուկ որսալէ զկնի,
ուրիշ ոչ մի արդիւնաբերութիւն չունին նիւթապէս և թէ
բարոյապէս, բացի վտանգաբերութիւնից:

Դրա մասին էլ անարժան եմ մնլթ խաւերի մէջ խօ-
սելու, միմիայն ընդհանուր հայոց ազգի համար համար-
ձակութիւնս կը ներէ այսքանը որ հայոց ազգը ինչ նպա-
տակ էլ որ ունի կարող է միաբանութեամբ վերջ տայ թէ
ոչ մի բան չէ կարելի սպասել անձնապաշտպանութիւնից
զկնի:

Երանի այն պարտաճանաչ հեղինակին և ազգային
սիրոյ հոգևով մարմնով վառուող իրագործողներին որ ժա-
մանակին տէր են կանգնում իրանց պարտականութեան:

ԱՇԽԱՐԻ ԿԵԱՆՔԵՐԸ

Աշխարհի կեանքերը մարդկանց համար է,
թէ չը փոխուի մարդկային կերպարանը.
Չարչարանք թող կրէ այն որ յիմար է,
թէ որ չը ճանաչէ իւր պարտականը:

Հաւատք, յոյս, սէր և թէ միութիւն
Միթէ սա չէր տիրոջը պատուիրանը,
Մեզ համար էր կրեց նա խաչելութիւն,
Որ ընդունեց սիրով Քրիստոսեանը:

Միութիւնը միշտ պայթող է պայքարը,
Ներհակուելով ամպերի որոտմանը

Կը սասանեցունէ ամբողջ աշխարհը,
Մղելով դէպ յառաջ իւր կարաւանը:

Աւանդ, ինչեք կնէ սէր միութիւնը,
Թէ՞ որ իրագործէ աշխարհականը
Շուտ կը հեռացնէ խոր տխրութիւնը,
Փշրելով շղթան իւր գերութեանը:

Ով հայոց հարցը, Հայ ասելով մենք պէտք է
իմանանք որ Հայկ նահապետի թողած յիշատակն ենք,
բայց այսօր մեզ յայտնի չես թէ արդեօք որ հայի հարցն
ես, որովհետև կայ հայ լուսաւորչական, հայ կաթողիկ և
հայ բողոքականը. բացի դրանցից առանձին հայեր էլ ծնած
են. ոմանք Արմենեայ, ոմանք Հնչակեան, և ոմանք էլ Դաշ-
նակցական: Մենք ինչպէս կարող ենք այդ հարցը անձն առ-
նել, չը գիտենք թէ արդեօք ո՞ւմ ես պատկանում և ձեր
պատճառաւ միշտ անգամ միմեանց ոտնահարում և մի-
մեանց կոտորում ենք շնորհիւ ձերդ անյայտնութեանը:

Արդեօք դուք որքան անարդար և անբաղդ հարց էք
եղեր, որ մինչև իսկ մի քանի անգամներ բարձրանալով
Եւրոպական պարլամենտներ, դարձեալ չը կարողացաք
ուէ մի կերպ ձեր դատին վերջ տալու: Եւ վերջ ի վերջոյ
եկաք անտէր անտիրական հայ ժողովրդի վզին բարձուար
որն որ վեց դարերէ ի վեր օտարներ լծին տակ ճնշուելով,
արդէն ինքնիստեան կիսամեռ վիճակի է հասել, և դու
ինքզ էլ այսքան տարուայ ժանգոտած, փտած մի հարց
վինելով, ընկել էք հայրենեաց ծոցում, թէ իմ ժանգերը
մաքրեցէք որ դարձեալ փայլիմ ձեր վրայ. մենք հայերս
մեր կարեաց չափ չը խնայելով մի բուռն արիւննիս, որ
պէս զի կարողանայինք ձեր ժանգոտութիւնը մաքրել մեր

կաթիլ արիւններով, բայց ինչ օգուտ որ հազարաւոր տե-
սակ ազգերի էք ենթարկուել. նա մանամաւանդ ձեր անի-
բաւութիւնը այժմեան անմիաբան հայոց դէմ անսահման է
թուում, ինչու որ դուք հին հին դարերից մնացորդ մի հարց,
այսօր զալ մեր գլխին բուսնելը երբէք հաւանական չէ.
միթէ դուք չէիք կարող երկու երեք հարիւր տարի առաջ
աշխատել ձեր դատաստանին վերջաբանութեանը, այն ժա-
մանակ ոչ այսքան ժանգոտած և այսքան էլ անբարդու-
թեամբ ծանրացած կը լինէիք, և այսու ամենայնիւ աժ-
մեան հայոց մէջ ոչ մի միաբանութիւն չկայ որ կարողա-
նան ձեր մասին ուշադրութիւն դարձնեն ինչպէս որ սկզբ-
բանէ աչքէ զցեցիք, անմիաբանութեան ձեռնից այնպէս
էլ եկաք ներկայ գտաք, մանաւանդ դուք փորձառու հարց
լինելով մեր նախնեաց օրէն, միշտ անգամ հեռատես պէտք է
լինէիք հայոց գրութեան վրայ, ի նկատի ունենալով 300000
անմեղ զոհերու դիակները:

Գնացէք մի կերպ ներկայացէք այն անձնաւորութիւն-
ներին, որոնք որ ձեր շնորհիւ մեծամեծ գումարների տէր
են դառեր, գուցէ խղճահարուին ձեր այսօրուայ անբար-
տութեանը վրայ: Երկար խօսելու միջոց է հարկաւոր:

ՀԱՅՈՅ ՀԱՐՅԸ.

Հայոց հարցը, հայոց հարցը,
Որքան մարդն տուն քանդեցիք.
Դու արիւնածարաւ հարց ես,
Որքանին էլ տուն շինեցիք:

Թէ որ լինէիր բաղաւոր,
Քո հարցերը կատարուած էր.
Ինչ որ քեզի էր հարկաւոր,
Դրօշներդ ծածանուած էր:

Բայց ուր է այնպէս դադափար,
Որ սուրբ ծրագրով դործեն.
Եսական շահերի համար
Տես այսօր քեզ կը քարկոծեն:

Թէ և խօսքերս շատ անձերու
Կրակ ու բոց պիտի թուի.
Դուռը դու բաց այն գանձերու,
Որոնք որ քեզ կը ներհակուի:

Հոն կտեսնես սի բաղտերդ
Չարգարուած ճոխ-ճոխ սեղանով.
Ա՛փսոս կաւելնայ դարդերդ,
Կը խռովիք դուք մեզանով:

Ետեկցդ ման եկողը
Թէ ուրէ մեր հայոց հարցը.
Միշտ եղաք արեամբ ներկողը,
Օրստ օրէ կարիք հացը:

Քո շնորհիւ շատ դիտնականք,
Եւ մինչև իսկ երգիչները
Քեզմով շատեր գտան փրկանք,
Սուլելով խորդ սուլիչները:

Առանձին ես մնացեր եմ
Հայ ժողովուրդին դիմելու.
Մի քանի տող ճրգ-պըզ-ներով,
Կուզեմ քիչ էլ ես կոթելու....

Ո՛Ն ՈՒՇՔ ԴԱՐՅՈՒՐ

Ո՛ն ուշք դարձուր, պարոն, ողբերգութեանս,
Բաւէ ինձնից հեռու քայլ առնուս պաղ-պաղ.
Դու ես պատճառ դառել իմ գերութեանս,
Եկ ինձ ընկերացիր, քո հոգուն մասաղ:

Սոխակի պէս այրոց վանդակներու մէջ
Մինչևի երբ երգենք քաղցրիկ տաղերով.
Ա՛սա ում հոգն է մեր կրակը անշէջ,
Որ գերի ենք ընկել հին-հին դարերով:

Ով է չուզէ ազատ շնչառութիւնը
Եւ վայելէ կեանքը իսկ տղամարդի.
Բայց այսօր հայ ազգի անմիութիւնը
Գլխաւոր հերոսաց թողեր է դարդի:

Ազնիւ դասակարգը թող խորին-խորին,
Մտածէ թէ արդեօք ինչ փառքի տէր եմ.
Որ արժանացել եմ այսպէս սև օրին,
Հարկէ միշտ անգամ ես օգնութիւն խնդրեմ:

Ես էլ ցանկանում եմ զէնքի փոխարէն
Գրկել իմ սիրելւոյ փափուկ անկողնում.
Վրէժինդիր չլամ քուրդ ու թուրքերէն,
Երբ եղբօրս սպանում, քոյրիս են տանում:

Տէվրուշանի ֆէտա

Վ Ե Ր Զ.

ИНС. № 39754

Արմ.

3-2492ա

ԳԻՆՆ Է 50 ԿՈՊ.

ՊՍՀԵՍՏԸ

Տպարան «ԼՈՅՍ» Երևան

600.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0339184

25476